

Heb ik iets gemist?

HBO-Bachelor thesis.

De complicaties die vaders ervaren bij herintegratie in het gezin na detentie.

Een exploratief en kwalitatief onderzoek volgens de Grounded Theory Approach

Niek Thijs – 406703

Toegepaste Psychologie 2017/2018

Saxion Hogeschool, Deventer

Heb ik iets gemist?

De complicaties die vaders ervaren bij herintegratie in het gezin na detentie.
Een exploratief en kwalitatief onderzoek volgens de Grounded Theory Approach

N. Thijs

Auteur	Niek Thijs Studentnummer 406703 niek.thijs@outlook.com
Opdrachtgever	Lectoraat Waarde van Reclasseren M. van der Linden m.vanderlinden@saxion.nl
Opleiding	Toegepaste Psychologie Ontwikkelingspsychologie en Orthopedagogiek Academie Mens en Arbeid Saxion Hogeschool, Deventer Eerste lezer: Dr. M.O. Hartendorp m.o.hartendorp@saxion.nl Tweede lezer: B. van Waterschoot b.m.vanwaterschoot@saxion.nl
Cursus	Scriptietraject AMA TP(2017-2018) Periode 4.3 en 4.4
Inleverdatum	3 juni 2018

SAMENVATTING

De reclassering kost de maatschappij veel geld, maar het is onbekend wat de reclassering de maatschappij oplevert. Het lectoraat Waarde van Reclasseren probeert deze vraag te beantwoorden, dit onderzoek draagt bij aan de beantwoording van die vraag.

Verskillende onderzoeken tonen aan dat het gemis van een vader in het gezin een risicofactor voor maladaptieve ontwikkeling bij de achtergebleven gezinsleden kan zijn. Daarnaast gaat het proces van herintegratie na een periode van afwezigheid vaak gepaard met complicaties in het gezin en bij de gezinsleden. Vooral jonge kinderen zijn vatbaar voor de risico's die de afwezigheid van een vader met zich mee brengt. Recentelijk heeft de Universiteit van Utrecht in samenwerking met de reclasseringsorganisaties en herintegratie training opgezet voor gedetineerde moeders. Ondanks dat meer dan 90 procent van de gedetineerden mannelijk is, ontbreekt een soortgelijke training voor vaders.

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te geven in de aard en frequentie van complicaties die zich voordoen bij het herintegratieproces van vaders in het gezin. Tevens wordt er inzicht gegeven in de manier van handelen van de reclassering in dit proces. Met de beantwoording van deze vragen wordt het inzichtelijk of focussen op het proces van herintegratie van vaders in het gezin bij kan dragen aan vermindering van problematiek. Het antwoord op deze vraag draagt direct bij aan de doelstelling van de Reclassering Nederland, het terugdringen van recidive en het vergroten van de veiligheid in de samenleving.

Dit onderzoek heeft geen duidelijk inzicht kunnen geven in de aard en frequentie van complicaties. Wel blijkt uit dit onderzoek dat de reclassering zich niet bewust lijkt van het belang van de rol van de vader en van het effect dat de afwezigheid en herintegratie van de vader kan hebben op het gezin. Daarnaast blijkt dat niet alleen de reclassering zich niet bewust lijkt van het belang van de vaderrol. Ook in de wetenschap is dit lange tijd een onderbelicht onderwerp geweest. Slechts recentelijk werd het belang van deze rol benadrukt alvorens er werd opgeroepen tot aandacht en onderzoek naar dit onderwerp.

Reclassanten geven aan te kampen met gevoelens van schuld en schaamte. Pas tijdens detentie zien reclassanten in hoe belangrijk hun gezin en familie voor ze is. De voornaamste motivatie voor verandering is dan ook het gezin. Voor de reclassanten is het gezin dus erg belangrijk en dit belang blijkt wederzijds. Ondanks dit wederzijdse belang, besteedt de reclassering geen structurele aandacht aan dit onderwerp. Reclasseringsdoelen zijn hier niet op gericht en dit onderwerp wordt slechts incidenteel beschreven in de dossiers. Gezien de potentie voor groei en verbetering, is aandacht voor en onderzoek naar dit onderwerp aan te bevelen.

VOORWOORD

Dit document bevat de rapportage van het onderzoek naar complicaties die vaders ervaren tijdens het proces van herintegratie in het gezin na een periode van afwezigheid. Een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van het lectoraat Waarde van Reclasseren en dat tevens het einde markeert van mijn studie Toegepaste Psychologie aan de Saxion Hogeschool te Deventer. In mijn tijd bij het Saxion heb ik enorm veel nieuwe kennis en vaardigheden opgedaan, welke ten grondslag liggen aan het succesvol uitvoeren van dit onderzoek. Dit rapport is dus niet alleen een eindproduct van een onderzoek, maar ook een eindproduct is van mijn opleiding Toegepaste Psychologie.

Anders dan dat het woord “gevangenisstraf” misschien doet geloven, is straffen niet het enige doel van detentie. Detentie heeft ook als doel de veiligheid in de samenleving te bevorderen en herhaling van crimineel gedrag voorkomen. Ook na de detentie zijn er organisaties die werken aan deze laatste twee doelen. Doordat ik in mijn (toekomstige) werk voornamelijk te maken zal krijg met kinderen, vroeg ik mij af wat de impact van afwezigheid en terugkeer van een ouder op kinderen is. Tot mijn verbazing is hier nog maar weinig onderzoek naar gedaan. De hoeveelheid beschikbare literatuur wordt nog minder als je het woord “ouder” vervangt door “vader”. Vreemd, want het zijn voornamelijk vaders die, dan wel niet door detentie, vaak een langere periode gescheiden zijn van het gezin.

De kennis die ik heb opgedaan tijdens de uitvoering van dit onderzoek is zonder twijfel nuttig voor mij en mijn werk binnen de (ortho)pedagogiek. Daarnaast hoop ik dat de resultaten van dit onderzoek ook hun bijdrage zullen leveren aan verbeteringen van de begeleiding tijdens het herintegratieproces, zodat complicaties verminderen of voorkomen kunnen worden. Daar hebben niet alleen individuen baat bij hebben, maar ook de maatschappij in zijn geheel.

Graag bedank ik het lectoraat Waarde van Reclasseren, en in het bijzonder mevrouw van der Linden, voor het vertrouwen, de aangeboden hulp en ondersteuning en voor de kans om een bijdrage te leveren aan het “the greater good”.

Dr. M.O. Hartendorp (Saxion) heeft me gedurende de onderzoeksperiode ondersteund en begeleid. Zonder deze begeleiding, haar expertise, enthousiasme en interesse was dit verslag niet tot stand gekomen. Met het afronden van deze scriptie komt er helaas ook een einde aan onze maandagse vergaderingen. Ik wil deze gelegenheid aangrijpen om haar hiervoor hartelijk te bedanken.

Afsluitend wil ik mijn familie bedanken voor de betrokkenheid en het vertrouwen in mij. Tot slot een woord van dank aan mijn vriendin, voor haar altijd kritische blik en voor haar vertrouwen en steun gedurende mijn studie. Hierdoor ben ik gaan kijken naar waar ik naar toe kan, en niet naar waar ik vandaan kom.

Niek Thijs

Utrecht, 3 juni 2018

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1. INLEIDING	9
1.1 AANLEIDING	9
1.1.1 PROBLEEMSTELLING	9
1.1.2 HET LECTORAAT WAARDE VAN RECLASSEREN	10
1.1.3 RELEVANTIE VAN DIT ONDERZOEK.....	10
1.2 ONDERZOEKSVRAAG.	10
1.2.1 HOOFDVRAAG	10
1.2.2 BEGRIPSAFBAKENING.....	10
1.2.3 DEELVRAGEN	11
1.3 DOELSTELLING VAN HET ONDERZOEK	11
1.3.1 DE RECLASSERING.....	11
1.3.2 HET LECTORAAT WAARDE VAN RECLASSEREN	12
HOOFDSTUK 2. THEORETISCH KADER.....	12
2.1 HET BELANG VAN EEN VADER IN HET GEZIN TIJDENS DE OPVOEDING	12
2.1.1 DE ROL VAN EEN VADER IN HET GEZIN EN IN DE OPVOEDING	12
2.1.2 SPECIFIEKE EFFECTEN VAN DE AANWEZIGHEID VAN EEN VADER OP DE ONTWIKKELING VAN EEN KIND	13
2.1.3 HET EFFECT VAN AFWEZIGHEID VAN EEN VADER OP DE ONTWIKKELING VAN EEN KIND	14
2.2 DE EFFECTEN VAN TIJDELIJKE AFWEZIGHEID VAN EEN VADER OP HET GEZIN.....	15
2.2.1 HET EFFECT VAN GEVANGENSCHAP VAN EEN VADER OP HET KIND.....	15
2.2.2 EFFECT VAN AFWEZIGHEID OP HET GEZIN EN GEZINSRELATIES.....	16
2.3 HET HERINTEGRATIEPROCES	17
2.3.1 HERINTEGRATIE IN HET GEZIN NA EEN PERIODE VAN AFWEZIGHEID	17
2.4 HUIDIGE INTERVENTIES BIJ HET ONDERSTEUNEN VAN DE VADERSCHAPSROL	19
2.5 SENSITIZING CONCEPTS.....	19
HOOFDSTUK 3. ONDERZOEKSDESIGN	20
3.1 ONDERZOEKSMETHODE	20
3.2 ONDERZOEKSPOPULATIE	20
3.3 ONDERZOEKSINSTRUMENT	21
3.4 STEEKPROEF EN DATA-ANALYSE PROCEDURE.....	21
3.4.1 STEEKPROEFTREKKING	21

3.4.2 DATA-ANALYSE	21
HOOFDSTUK 4. ONDERZOEKSRESULTATEN	22
4.1 UITVOERING	22
4.2 DOSSIERKENMERKEN	22
4.3 ONDERZOEKSRESULTATEN	23
4.3.1 ACHTERGROND VAN DE RECLASSANT	23
4.3.1.1 OPVOEDSITUATIE	23
4.3.1.2 SOCIAAL NETWERK	24
4.3.1.3 PROBLEMATIEK EN COGNITIEVE CAPACITEITEN	25
4.3.2 VERANDERING NA VRIJLATING	26
4.3.2.1 INZET VOOR VERANDERING	26
4.3.2.2 REDENEN VOOR VERANDERING	26
4.3.2.3 WIJZE VAN VERANDERING.....	27
4.3.3 OMSTANDIGHEDEN VAN DELICT	29
4.3.3.1 MIDDELENGEBRUIK	29
4.3.3.2 REDEN VOOR HET DELICT	30
4.4 CONCEPTUEEL MODEL	32
HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE, DISCUSSIE, AANBEVELINGEN & BETROUWBAARHEID EN LIMITATIES	32
5.1 CONCLUSIE.....	32
5.1.1 DEELVRAAG 1: “WELKE GEVOLGEN VAN DE DETENTIE ERVAREN VADERS BIJ TERUGKEER IN HET GEZIN?”	33
5.1.2 DEELVRAAG 2: ”WELKE PROBLEMEN ERVAREN VADERS BIJ HET HEROPNEMEN VAN HUN ROL IN HET GEZIN BIJ TERUGKEER NA DETENTIE?”	33
5.1.3 DEELVRAAG 3: “WAT IS DE OORZAAK VAN DEZE PROBLEMEN?”	34
5.1.4 DEELVRAAG 4: “WELKE ROL SPEELT DE RECLASSERING BIJ HET PROCES VAN TERUGKEER IN HET GEZIN?”	35
5.2 DISCUSSIE.....	35
5.4 AANBEVELINGEN.....	37
5.4.1 AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIG ONDERZOEK	37
5.4.2 AANBEVELINGEN VOOR DE OPDRACHTGEVER	37
LITERATUURLIJST.....	39
BIJLAGEN	51
BIJLAGE 1 – EIGEN WERK VERKLARING.....	51

BIJLAGE 2 – DOSSIERINFORMATIE	52
-------------------------------------	----

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING

1.1.1 PROBLEEMSTELLING

Lange tijd werd er gedacht dat de rol van de vader maar weinig invloed zou hebben op de ontwikkelingsuitkomsten van een kind (East, Jackson, & O'Brien, 2006; Flouri & Buchanan, 2003; Phares, Fields, Kamboukos, & Lopez, 2005). Pas recentelijk blijkt dat een vader wel degelijk een unieke en belangrijke rol heeft in de opvoeding van een kind (Flouri & Buchanan, 2004; Moon & Hoffman, 2010; Reclassering Nederland, 2014).

De afwezigheid van een vader in het gezin gaat vaak gepaard met negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van een kind. Maladaptief en delinquent gedrag, slechtere schoolresultaten en psychologische problematiek zijn hier voorbeelden van (Aldous & Mulligan, 2002; East et al., 2006; Ellis et al., 2003; Gindling & Poggio, 2012; Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid, & Bremberg, 2008). Doordat de gezinsleden zich gedurende de afwezigheid positief dan wel negatief ontwikkelen en de rol en taken van het afwezige gezinslid op zich nemen gaat de terugkeer in het gezin na een periode van afwezigheid vaak gepaard met complicaties (Houston et al., 2009; Hueber, Mancini, Wilcox, Grass, & Grass, 2007; Rodriguez & Margolin, 2015).

In 2012 is er een opvoedtraining ontwikkeld met als doel problemen, die zich voordoen bij de transitie van het leven als gedetineerde naar het gezinsleven en de rol als opvoeder, te verminderen (Nederlands Jeugdinstituut, 2017). Ondanks dat in Nederland in 2015 94 procent van de gedetineerden mannelijk is, en er voor vaders geen soortgelijke opvoedtraining bestaat, is deze nieuw ontwikkelde training volledig gericht op vrouwen. (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016).

Ondanks dat de vaderrol en het belang hiervan een lange tijd een onderbelicht onderwerp was in de wetenschap, blijkt dat vaders een belangrijke bijdrage leveren aan het gezin en de opvoeding. De afwezigheid en terugkomst van een vader kunnen gepaard gaan met een breed scala aan proximale en distale complicaties bij de gezinsleden. Deze nieuwe kennis lijkt echter geen rol te spelen bij de beleidsvorming. Onderzoek gericht op gezinnen waarbij een vader een periode afwezig is ontbreekt en trainingen worden gericht op een minderheid van de populatie.

Het gebrek aan aandacht voor het belang van de vaderrol zorgt ervoor dat stereotypes over gezinsrollen in stand gehouden worden. De rol van de moeder wordt als belangrijker gezien en beleid wordt op basis van dit idee opgesteld. Op basis van de oververtegenwoordiging van mannen in detentie (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.), is het redelijk om aan te nemen dat een opvoedtraining gericht op deze populatie van grotere maatschappelijke waarde is dan dat de recentelijk ontwikkelde training. Aandacht voor dit onderwerp kan dan ook voor een organisatie als de reclassering van grote waarde zijn.

1.1.2 HET LECTORAAT WAARDE VAN RECLASSEREN

De opdrachtgever van dit onderzoek is het lectoraat Waarde van Reclasseren (het lectoraat WVR). Het lectoraat WVR is een samenwerkingsverband tussen Reclassering Nederland, Stichting Verslavingsreclassering GGZ, Stichting Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en Saxion Hogeschool, opgericht in 2017. De kerntaak van de reclassering Nederland is het bijdragen aan de veiligheid in de samenleving door het verminderen van recidive. Dit realiseert ze door risico's te beheersen en daders en verdachten te stimuleren hun gedrag te veranderen. De focus ligt hierbij op de dader of verdachte (Reclassering Nederland, 2014). De reclassering kost de maatschappij veel geld, maar onduidelijk is wat het de maatschappij opbrengt. Tot op heden is hier weinig onderzoek naar gedaan. Het lectoraat waarde van reclasseren heeft als doelstelling te onderzoeken wat de maatschappelijke waarde van de reclassering is, en hoe deze waarde vergroot kan worden. Er wordt getracht deze vraag te beantwoorden door middel van een groot aantal onderzoeken, uitgevoerd door onderzoekers die zijn aangesloten bij het lectoraat WVR.

1.1.3 RELEVANTIE VAN DIT ONDERZOEK

Met het oog op de kerntaak van de reclassering, de veiligheid in de samenleving verhogen, is het belangrijk inzicht te krijgen in het proces dat speelt wanneer een vader na een periode van afwezigheid terugkeert in het gezin. Mocht terugkeer gepaard gaan met een verhoogde kans op problematiek in het gezin of bij gezinsleden, dan zou vroegtijdig signaleren en interveniëren de maatschappij niet alleen geld kunnen besparen, ook zou het de druk op de (jeugd)hulpverlening kunnen verminderen en zou het kunnen zorgen voor een verhoogde veiligheid in de samenleving (Heckman, 2006).

1.2 ONDERZOEKSVRAAG.

1.2.1 HOOFDVRAAG

Naar aanleiding van de doelstelling van het lectoraat WVR, de gevonden literatuur en het ontbreken aan onderzoek naar dit vraagstuk, is de onderstaande onderzoeksvraag ontstaan:

Welke complicaties ervaren vaders wanneer ze na een periode van afwezigheid terugkeren in het gezin en opnieuw de rol van opvoeder en gezinsman op zich nemen?

1.2.2 BEGRIPSAFBAKENING

In elke opvoeding komt het wel voor dat een ouder afwezig is. Met de term afwezig kan er bedoeld worden op een periode van een uur tot een totale afwezigheid gedurende het leven. Negatieve effecten van afwezigheid van een vader worden groter met de duur van de periode (Chandra et al., 2010). In dit onderzoek wordt er gesproken van “een periode van afwezigheid” wanneer een persoon langer dan drie maanden gescheiden is van zijn gezin en de gezinssituatie. Beperkte vormen van contact gedurende deze periode, zoals een Skypegesprek of een bezoek in de gevangenis onderbreken deze periode niet.

Het begrip “een gezin” wordt in dit onderzoek gedefinieerd als een situatie waarin een man en een vrouw samenwonen en zorgdragen voor de opvoeding van tenminste één kind. De keuze voor deze definitie wordt toegelicht in paragraaf twee van hoofdstuk drie.

Met het begrip “gezinsman” wordt in dit onderzoek gerefereerd aan een man die toegewijd is aan zijn gezin en zijn rol als opvoeder en partner actief uitvoert. Het actief uitvoeren van deze rollen kan zich onder meer uiten in het uitvoeren van taken in de opvoeding of in de zorg voor de kinderen, het leveren van een bijdrage in de huishoudelijke taken en in het uitwisselen van emotionele steun. Het niet actief uitvoeren van deze taken kan zich onder meer uiten in het ontwijken van de gezinssituatie door fysieke en/of mentale afwezigheid, het niet houden aan gemaakte afspraken en het ontbreken van pogingen om deze situatie te verbeteren.

Bij terugkeer in het gezin na afwezigheid kunnen er op allerlei verschillende gebieden complicaties optreden. In dit onderzoek wordt er gedoeld op complicaties die invloed kunnen hebben op het sociaal en emotioneel welzijn en de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van de gezinsleden.

1.2.3 DEELVRAGEN

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld.

Deelvraag 1: Welke gevolgen van detentie ervaren vaders bij terugkeer in het gezin?

Deelvraag 2: Welke problemen ervaren vaders bij het heropnemen van hun rol in het gezin bij terugkeer na detentie?

Deelvraag 3: Wat is de oorzaak van deze problemen?

Deelvraag 4: Welke rol speelt de reclassering in dit proces?

Deelvraag 1 en 2 trachten inzicht te geven in de soort en ernst van eventuele effecten. Op dit moment is hier over deze populatie nog geen literatuur over te vinden. Het is dus niet bekend of het proces van re-integratie in het gezin van een vader na detentie een proces is dat complicaties voor het gezin en de gezinsleden met zich mee brengt. Deelvraag 3 geeft inzicht op de mogelijke oorzaken van deze complicaties. Deelvraag 4 werpt licht op de huidige manier van handelen van de reclassering in dit proces.

1.3 DOELSTELLING VAN HET ONDERZOEK

1.3.1 DE RECLASSERING

De reclassering is een stichting Nederland waarmee mensen mee in aanraking kunnen komen zo snel ze verdacht worden van een delict. Vanaf het moment van de arrestatie tot het moment van de vrijlating en rehabilitatie ziet de reclassering er op toe dat de reclassant zijn verplichtingen nakomt, ook helpt de reclassering bij het opbouwen van een crimineel vrij bestaan (Reclassering Nederland, z.d.). De reclassering in Nederland bestaat uit een aantal stichtingen uit de zorgsector met het gezamenlijke doel het voorkomen van criminaliteit en het terugdringen van recidive (Reclassering Nederland, 2017). De stichtingen Reclassering Nederland, de Stichting Verslavingsreclassering GGZ en het Leger des Heils vormen samen de reclassering voor volwassenen. Bureau Jeugdzorg is de stichting die de jeugdreclassering uitvoert.

De reclassering wordt grotendeels gesubsidieerd door het Ministerie van Veiligheid en Justitie en ontvangt daarnaast ook fondsen van gemeenten. Dit betekent dat elke belastingbetaler in

Nederland bijdraagt aan de financiering van de reclassering. Echter is onbekend wat de reclassering de maatschappij oplevert.

1.3.2 HET LECTORAAT WAARDE VAN RECLASSEREN

Om deze vraag te beantwoorden is het lectoraat WVR opgericht. Het lectoraat WVR heeft als doel te onderzoeken wat de waarde van reclasseren is, en hoe deze waarde vergroot kan worden. Het is bekend dat de opvoeder de ontwikkeling van een kind enorm beïnvloedt, ook is bekend dat vroegtijdige interventie vaak het meest effectief is bij het voorkomen en verminderen van problemen. Dit onderzoek is een verkennend onderzoek dat de problemen die gedetineerden en hun gezin ervaren inventariseert en de oorzaken hiervan beschrijft. Daarnaast evalueert het de rol van de reclassering in dit proces. Als blijkt dat de terugkeer in het gezin door een vader gepaard gaat met risicofactoren voor problematiek, kan de reclassering baat hebben bij het creëren van alertheid voor deze problematiek zodat vroegtijdige signalering en selectieve of geïndiceerde preventie beter kunnen gerealiseerd worden. Zo kan beginnende problematiek vroegtijdig behandeld worden, zodat de kans op escalatie afneemt. Dit zorgt voor een veiligere samenleving, kostenbesparing en een verminderde druk op de (jeugd)hulpverlening.

Doordat onderzoek naar dit onderwerp bij deze onderzoekspopulatie ontbreekt is dit onderzoek tweeledig. Het eerste doel is het inzichtelijk maken van de vormen, frequentie en oorzaken van problemen. Het tweede doel is het vaststellen van de huidige manier van handelen van de reclassering.

HOOFDSTUK 2. THEORETISCH KADER

Jarenlang werd er gedacht dat de rol van een vader weinig invloed had op de ontwikkelingsuitkomst van een kind. Hierdoor was onderzoek vooral gericht op de rol de moeder waardoor er op dit moment nog maar weinig onderzoek is gedaan naar de rol van de vader (East et al., 2006; Flouri & Buchanan, 2003; Phares et al., 2005). Pas na een pleidooi van Vetere (2004) nam het aantal publicaties over dit onderwerp toe. Dat deze rol wel van belang blijkt, wordt toegelicht in paragraaf 2.1. In paragraaf 2.2 worden de effecten van afwezigheid van een vader op het gezin beschreven. Vervolgens wordt in paragraaf 2.3 een blik geworden op het herintegratieproces in het gezin na een periode van afwezigheid. In paragraaf 2.4 worden de sensitizing concepts aan de hand van het theoretisch kader samengesteld.

2.1 HET BELANG VAN EEN VADER IN HET GEZIN TIJDENS DE OPVOEDING

2.1.1 DE ROL VAN EEN VADER IN HET GEZIN EN IN DE OPVOEDING

Vaders zijn niet meer alleen de kostwinnaar zoals, vroeger werd gedacht, ze zijn ook in staat hun kinderen op een unieke manier te beïnvloeden (Cabrera, Shannon, & Tamis-LeMonda, 2007). Zo zorgen vaders voor het stimuleren van exploreren wat zorgt voor interactie met andere mensen. Ook helpen ze kinderen bij het overkomen van hun angst voor het onbekende en leren ze hun kinderen risico's te nemen op een gecontroleerde wijze. Dit zorgt ervoor dat vaders hun kinderen helpen een brug te slaan naar de sociale wereld (Grossmann, Grossmann, Fremmer-Bombik, & Zimmermann, 2002). Vaders spenderen meer tijd aan spel met hun kinderen dan moeders, kinderen prefereren daarnaast spel met hun vader boven spel met hun

moeder. Dit komt doordat spel met de vader vaker gepaard gaat met minder controle, meer stimulatie en lachen en plezier maken. Eveneens doen vaders meer aan fysiek spel/stoeien dan moeders. Deze vorm van spel is belangrijk voor de motorische en sociale ontwikkeling en het geeft het kind extra speldynamiek en energie en heeft veel impact op de ontwikkeling (Lamb, 2003; Van Oers, 2010). Vooral jongens ontwikkelen door deze vorm van spel met hun vader de vaardigheid van competitie zonder agressie (Tavecchio & Boss, 2011). Doordat vaders complexere woorden en zinnen gebruiken, zorgen ze daarnaast voor extra linguïstische uitdaging bij hun kinderen (Lamb, 2003).

De klassieke genderrollen zijn echter nog niet helemaal verdwenen. Rond de geboorte van het eerste kind gaan vaak vooral moeders parttime werken. Hierdoor daalt de zelfstandigheid en maatschappelijke inbreng van de moeder (Janssens, 2003). Dit zorgt tevens voor een ongelijke verdeling van de tijd die de opvoeder met het kind doorbrengt. Vaders geven aan wel meer tijd met hun kinderen door te willen brengen, maar het realiseren hiervan blijft vaak uit (Lucassen & Pool, 2005).

Onder andere genderrollen en de bijbehorende verwachtingen zorgen voor verschillen tussen vaders en moeders en hun taken in de opvoeding van hun kinderen. Het blijkt dat het de moeders zijn die voornamelijk voor de fysieke zorg en emotionele steun zorgen terwijl vaders meer betrokken zijn bij de educatie en bij actieve vrijetijdsbesteding. De verschillen zijn het grootst tussen vaders met dochters (Moon & Hoffman, 2010).

Vaders zijn meer betrokken bij hun zonen dan bij hun dochters en dit verschil wordt groter naarmate hun kinderen ouder worden (Galovan, Kramer Holmes, Schramm, & Lee, 2013). Jongens spenderen daarnaast meer tijd met hun vader dan meisjes en geven aan ook meer tijd te willen spenderen met hun vaders dan meisjes willen (Fabricius & Hall, 2000).

De klassieke genderrollen zijn nog steeds deels aanwezig in het gezin, vaders leveren echter hun eigen unieke bijdrage aan de opvoeding en in het gezin. Bij het ontbreken van een vader tijdens de opvoeding kan een kind ontwikkelingsstimuli en steun missen waardoor de ontwikkeling atypisch kan verlopen.

2.1.2 SPECIFIEKE EFFECTEN VAN DE AANWEZIGHEID VAN EEN VADER OP DE ONTWIKKELING VAN EEN KIND

Vaders spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van kinderen op meerdere ontwikkelingsgebieden. Zo zorgt de aanwezigheid van een vader voor minder agressief gedrag en kan het zorgen voor minder gedragsproblemen bij jongens (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid, & Bremberg, 2008). Bovendien zorgt de aanwezigheid van een vader op jonge leeftijd voor minder problemen met de politie op latere leeftijd (Flouri & Buchanan, 2002). Zo hebben kinderen waarvan de vader op zevenjarige leeftijd aanwezig was een verminderde kans op dakloosheid en zijn ze vaak minder afhankelijk van financiële steun (Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid, & Bremberg, 2008). Ook bijvoorbeeld voorgelezen worden door een vader of interesse van een vader in de scholing van een kind hebben positieve effecten. Deze uitingen van betrokkenheid zijn gelinkt aan een verminderde kans op psychologische problematiek in de volwassenheid bij meisjes. De betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van jonge

kinderen is daarnaast ook een voorspeller voor succes op scholing op twintigjarige leeftijd (Buchanan, Flouri, & Ten Brinke, 2002; Flouri & Buchanan, 2002).

Hieruit blijkt dat het gemis van een vader niet alleen kan zorgen voor een atypische ontwikkeling, zoals beschreven in paragraaf 2.1.1, maar ook dat het kan resulteren in een maladaptieve ontwikkeling. Zowel proximaal als distaal.

2.1.3 HET EFFECT VAN AFWEZIGHEID VAN EEN VADER OP DE ONTWIKKELING VAN EEN KIND

Het meeste onderzoek gericht op de effecten van een periode van afwezigheid van een ouder heeft als onderzoekspopulatie families en kinderen waarbij een van de ouders militair is en een uitzending heeft meegemaakt. Onderzoeken met andere populaties zijn vaak gericht op gehele afwezigheid van een ouder of op gescheiden ouders. Door de kenmerken die horen bij deze onderzoekspopulaties, zoals bijvoorbeeld trauma of het ontbreken van gezinshereniging, is voorzichtigheid geboden bij de generalisatie van deze resultaten naar andere populaties.

John Bowlby beargumenteerde in 1951 met zijn hechtingstheorie dat de afwezigheid van moederlijke liefde op jonge leeftijd, leidt tot serieuze psychosociale problemen (Goldberg, Muir, & Kerr, 1995). Uit verder onderzoek blijkt dat niet alleen de afwezigheid van een moeder desastreus kan zijn, maar dat de afwezigheid van een vader vooral bij jongens tot onomkeerbare schade kan veroorzaken (Lamb, 2000).

Een afwezigheidsperiode van een vader heeft een aantal specifieke effecten. Het blijkt dat kinderen van militairen gedurende de uitzending een verhoogd gevoel van stress en angst ervaren. Dit resulteert onder andere in het vaker verstoren van de les en in problemen met de schoolse ontwikkeling. (Chandra, Martin, Hawkins, & Richardson, 2010; Gibbs, Martin, Kupper, & Johnson, 2007). Jongens lieten meer externaliserende gedragsproblemen zien, terwijl bij meisjes juist meer internaliserende problematiek en somatische problemen werden geconstateerd (Lamberg, 2004). Deze psychologische problematiek is niet de enige vorm van hinder die door afwezigheid van een ouder wordt ondervonden. Hiernaast komt het ook voor dat kinderen de taken van de afwezige ouder op zich nemen, waardoor er minder ruimte is voor scholing en sociale ontwikkeling (Houston et al., 2009; Hueber, Mancini, Wilcox, Grass, & Grass, 2007). Het vermogen tot veerkracht neemt af met de duur van de uitzending (Chandra et al., 2010).

De afwezigheid van een vader gedurende een groot deel (vijf jaar) of de gehele opvoeding heeft een groot negatief effect op kinderen. Deze afwezigheid draagt bij aan maladaptief gedrag, slechtere resultaten op gebied van scholing en risicovol gedrag zoals druggebruik, delinquentie en onveilige seks (East et al., 2006; Ellis et al., 2003; Gindling & Poggio, 2012). Dit negatieve effect manifesteert zich niet alleen tijdens de periode van afwezigheid, maar kan gedurende de rest van het leven van invloed zijn (Flouri & Buchanan, 2003). Veel kinderen gaan hun vader als minder belangrijk zien naarmate ze langer afwezig zijn. Daarnaast is de relatie die ze hebben minder hecht en wordt deze als minder betekenisvol gezien (Kelly & Emery, 2004).

Toch hoeft afwezigheid niet perse negatief te zijn, bijvoorbeeld wanneer een vader zelf negatief gedrag laat zien. Zo blijkt dat hoe meer tijd kinderen doorbrengen met een vader die veel antisociaal gedrag laat zien, hoe groter de kans is dat de kinderen zelf norm overschrijdend

gedrag laten zien (Jaffee, Moffitt, Caspi, & Taylor, 2003). Dit wordt verklaard door het intergenerationele transmissie model (Van IJzendoorn, 1992). De afwezigheid van een vader kan bij, negatieve persoonlijke eigenschappen van de vader, dus een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van een kind (Murray & Farrington, 2008; Turanovic, Rodriguez, & Pratt, 2012; Wildeman, 2010).

Niet de periode van afwezigheid zelf kan een onprettige, angstige en stressvolle periode zijn. De wetenschap van een komende separatie gaat namelijk ook vaak gepaard met deze kenmerken, vooral als het kind een sterke band heeft met de vader (Kelly & Emery, 2004).

Naast de bovenstaande effecten kan de afwezigheid van een vader ook economische gevolgen hebben (McLanahan & Carlson, 2002). Het gezinsinkomen kan dalen en hiermee daalt ook vaak de voedselconsumptie en/of de kwaliteit van het voedsel (Page & Huff Stevens, 2002). Een lagere economische status gaat tevens gepaard met negatieve effecten op familie processen, de individuele ontwikkeling en sociale relaties van gezinsleden (Conger, Conger, & Martin, 2010; Geller, Garfinkel, Cooper, & Mincy, 2009).

De afwezigheid van een vader kan op een aantal punten voor problemen zorgen. Hechtingsproblematiek, angstklachten, economische gevolgen, verstoorde familie processen, verminderde veerkracht en risicovol gedrag zijn hier voorbeelden van. Deze problemen dragen bij aan negatieve ontwikkelingsuitkomsten en vormen een risico voor gedragsproblematiek.

2.2 DE EFFECTEN VAN TIJDELIJKE AFWEZIGHEID VAN EEN VADER OP HET GEZIN

2.2.1 HET EFFECT VAN GEVANGENSCHAP VAN EEN VADER OP HET KIND

Doordat onderzoek naar de effecten van afwezigheid van een vader zelden families van gevangenen als populatie hebben, is het belangrijk populatie specifieke effecten toe te lichten. Zo ervaren kinderen van militairen vaak sociale steun en bewondering en een gevoel van trots omtrent de uitzending van hun vader (Park, 2011). Deze beschermende factor is niet aangetoond bij familie van gevangenen.

Dat separatie door gevangenschap andere effecten heeft dan werk gerelateerde separatie blijkt uit verschillende onderzoeken. Tevens blijkt dat deze vorm van separatie verschillende vormen van antisociaal en delinquent gedrag kan voorspellen en dat het een van de belangrijkste voorspellers is voor delinquentie bij jongens op latere leeftijd (Farrington, 2003; Murray & Farrington, 2005). Vooral zonen laten een verhoogde kans op een antisociale persoonlijkheid, minder succes in het leven, delinquentie, geweld en gevangenschap zien (Murray & Farrington, 2005; Murray & Farrington, 2008). Ze worden daarnaast meer blootgesteld aan risicofactoren zoals misbruik, armoede, verwaarlozing en middelenmisbruik. De kans op behandeling voor AD(H)D, angst en depressieve klachten, ODD en CD en middelenmisbruik bij deze jongens is een stuk groter dan bij meisjes, maar de kans op behandeling voor een zware depressie is een stuk kleiner (Murray & Farrington, 2008; Phillips, Burns, Wagner, Kramer, & Robbins, 2002).

Bronfenbrenner legt in zijn systeemtheorie uit dat ontwikkeling op verschillende niveaus plaatsvindt en dat ontwikkeling bestaat uit interactie tussen de individu en zijn omgeving. De interactie tussen een kind en zijn vader is een proximaal proces. Deze proximale processen worden ook wel de motor van de ontwikkeling genoemd (Bronfenbrenner & Evans, 2000). Het

gevangenschap van een vader zorgt ervoor dat ontwikkeling op proximaal niveau met de vader niet meer mogelijk is en dat lopende ontwikkelingsprocessen verstoord worden (Dennison, Smallbone, & Occipinti, 2017). Doordat bezoek gelimiteerd is tot een aantal uur per week en plaats vindt in een gevangenis, kunnen deze processen niet voldoende voortgezet worden. Tijdens bezoek in de gevangenis is lichamelijk contact verboden en bezoekers ervaren door de controles, de regels en het toezicht vaak een onprettig gevoel. Dit wordt ook wel secundair gevangenschap genoemd (Comfort, 2003; Commissie van Toezicht, z.d; Dienst Justitiële Inrichtingen, z.d). Secundair gevangenschap doet tevens afbreuk aan de kwaliteit van het contact en bemoeilijkt daarmee de relatie tussen de gevangene en zijn kind (Healy, Foley, & Walsh, 2001).

Naast deze directe effecten kan zijn er ook indirecte effecten, zoals bijvoorbeeld stigmatisering. Stigmatisering kan er voor zorgen dat kinderen van gedetineerden gepest, afgewezen en buitengesloten worden wat ervoor kan zorgen dat kinderen interacties uit de weg gaan (Bijlsma, 2016; Boswell, 2002; Murray & Farrington, 2008 Phillips & Gates, 2011). Daarnaast worden kinderen van veroordeelde ouders als minder competent beoordeeld door hun leeftijdsgenoten. In tegenstelling tot de resultaten van een Amerikaanse studie, blijkt dat Nederlandse leerkrachten deze kinderen niet als minder competent beoordelen, maar wel verwachten ze dat ze meer gedragsproblemen laten zien dan kinderen zonder ouder in detentie (Dallaire, Ciccone, & Wilson, 2010; Hommel, 2014). Kinderen van gedetineerden hebben zelf het gevoel oneerlijk en bevooroordeeld behandeld te worden (Phillips & Gates, 2011).

Het gevangenschap van een vader heeft dus niet alleen invloed op de vader zelf, maar ook op zijn gezin. Een verminderde kwaliteit van de relatie tussen de gevangene en zijn kind, stigmatisering, negatieve gevoelens en antisociaal en delinquent gedrag kunnen hier allemaal gevolgen van zijn.

2.2.2 EFFECT VAN AFWEZIGHEID OP HET GEZIN EN GEZINSRELATIES

Bij tijdelijke afwezigheid van een familielid zoekt een familie vaak naar manieren om deze persoon emotioneel en psychologisch aanwezig te houden in het familiesysteem. Zo worden de taken die bij de rol van de afwezige horen vaak onderverdeeld over de achtergebleven familieleden (Houston et al., 2009; Hueber et al., 2007; Rodriguez & Margolin, 2015). De plotselinge afwezigheid zorgt vaak voor een verandering in de routine van een gezin. Kinderen hebben bijvoorbeeld minder vrije tijd omdat ze mee moeten met het kopen van boodschappen. Daarnaast kunnen gezinsleden beperkt worden in de manieren waarop ze hun vrije tijd invullen. Moeders hebben minder vrije tijd voor hun eigen hobby's en doordat het realiseren van vervoer soms niet mogelijk is, kunnen kinderen niet of minder deelnemen aan activiteiten waarnaar ze voor de afwezigheid van de vader nog naar toe werden gebracht (Paley, Lester, & Mogil, 2013). Gezinsleden nemen daarnaast in sommige gevallen minder deel aan activiteiten die hen doen denken aan het afwezige familielid terwijl het ook kan voorkomen dat ze juist meer gaan deelnemen aan activiteiten buiten het huis om hun gedachten van het verlies af te zetten (Rodriguez & Margolin, 2015).

De ongewilde scheiding van een partner kan voor het gehele gezin zorgen voor economische, psychologische, sociale en interpersoonlijke problemen en kan de familiecohesie negatief beïnvloeden (Gindling & Poggio, 2012). Daarnaast kan er ook grote druk komen te staan op de

ouderlijke rol en de partnerrelatie (Arditti, Lambert-Schute, & Joest, 2004). Moeders nemen namelijk de rol van alleenstaande moeder aan en ervaren vaak depressie, eenzaamheid, verlies van moraal, eenzaamheid, isolatie, verlatenheid en een verminderde eigenwaarde (Roy & Dyson, 2005).

Kinderen kunnen tevens gebruik maken van strategische communicatie om de autoriteit van hun ouders te testen en om hun eigen invloed binnen het gezin te vergroten. Dit gebeurt door het selectief accepteren van contact en het selectief delen van informatie (Hoang & Yeoh, 2012; Rodriguez & Margolin, 2015).

Door de afwezigheid van een van de ouders moet de aanwezige ouder veel beslissingen nemen die normaal in samenspraak werden genomen. Er wordt gevreesd dat dit ervoor zorgt dat kinderen te veel verwend, gestraft of juist niet voldoende begrensd worden en te weinig discipline en structuur aangeboden krijgen (Coe, 2008; Dreby, 2007; Rodriguez & Margolin, 2015).

Uit onderzoek naar het huwelijk van militairen blijkt dat de kwaliteit en tevredenheid van hun huwelijk vaak pas na een afwezigheidsperiode van een half jaar begon te dalen. Dit blijkt vooral het geval in huwelijken waarin voor de separatie geen sprake was van huwelijksproblemen (Schumm, Bell, & Gade, 2000).

Wanneer een vader uit het gezin verdwijnt veranderen er een hoop dingen in het gezin, de gezinsrollen en de gezinstaken. Deze veranderingen gaan dikwijls gepaard met uitdagingen en complicaties.

2.3 HET HERINTEGRATIEPROCES

2.3.1 HERINTEGRATIE IN HET GEZIN NA EEN PERIODE VAN AFWEZIGHEID

Zoals beschreven in paragraaf 3.1.3 is de lengte van de afwezigheid een sterke bepaler voor de ontwikkeling van problemen bij het kind tijdens de herintegratie van de opvoeder (Chandra et al., 2010). Kinderen kunnen een gebrek aan informatie, zoals de duur van de afwezigheid, als beangstigend ervaren. Ook hebben kinderen vaak de verwachting dat ze meer aandacht krijgen wanneer de opvoeder terugkeert, als dit niet het geval blijkt kan dit voor verwarring en een gekwetst gevoel zorgen. Het minder goed functioneren van een gezinslid of het gezin voor de periode van afwezigheid is daarnaast een risicofactor voor een verhoogde mate van problematiek bij herintegratie (Chandra et al., 2010). Onderzoek naar de terugkeer van een ouder na een periode van afwezigheid, is voornamelijk gericht op de effecten op de kinderen. Onderzoek naar de reclassant of partner is in mindere mate beschikbaar en literatuur over de familie als geheel in dit proces is schaars en vaak gedateerd (Naser, 2006). Ondanks de summier beschikbare literatuur is wel bekend dat niet alleen de kinderen te maken krijgen met uitdagingen of complicaties bij de terugkeer. Terugkeer in het gezin is een gezinsproces en problemen kunnen zich dan ook bij iedereen in het gezin voordoen. Kind en opvoeder moeten samen weer een band opbouwen en daarnaast omgaan met de fysieke, mentale of psychische veranderingen van de ander (Chandra et al., 2010). Uit onderzoek naar de gezinnen van emigranten, die na een periode van afwezigheid herenigd worden met een opvoeder, blijkt dat deze hereniging vaak gepaard gaat met problemen. Wanneer een opvoeder langere tijd afwezig

is geweest, heeft het gezin zich vaak zo ontwikkeld dat de afwezigheid van een opvoeder niet meer als gemis of belastend wordt ervaren. Daarnaast kan het voorkomen dat er iemand van buiten het gezin rollen van de afwezige heeft overgenomen. Deze worden bij terugkeer vaak weer “teruggegeven”, wat er voor zorgt dat de persoon van buiten het gezin geen rol meer heeft binnen het gezin. Deze plotselinge breuk kan voor onbegrip, verdriet en boosheid zorgen bij de kinderen in het gezin (Choummanivong, Poole, & Cooper, 2014). Dit maakt het voor de terugkerende opvoeder lastig om weer deel te nemen aan het gezin. De taken die horen bij zijn of haar rol in het gezin zijn overgenomen door de gezinsleden of door sociale contacten (Chandra et al., 2010; Suárez- Orozco et al., 2004). De terugkerende opvoeder verwacht dat hij welkom is en verwacht dat zijn kinderen dankbaar zijn voor zijn terugkeer. Kinderen hebben daarentegen vaak conflicterende emoties over de verandering in de gezinssituatie (Suárez- Orozco et al., 2004). Bij terugkomst heeft een opvoeder vaak moeite met het krijgen van controle en autoriteit. Deze gebreken in combinatie met een gevoel van schaamte of schuld kunnen zorgen voor een te toegefelijke of een inconsistente opvoedstrategie (Mitrani, Santisteban, & Muir, 2004). Ondanks dat het niet gek zou zijn dat een hereniging gepaard gaat met positieve gevoelens, blijkt ook de duur van separatie hier van invloed te zijn op de emoties die bij een hereniging spelen. Een hereniging na een korte periode van afwezigheid gaat vaak gepaard met gevoelens van geluk en blijdschap, maar een hereniging na een lange periode van afwezigheid is vaak gecompliceerder. De terugkomende opvoeder en zijn of haar partner zijn vaak blij en gelukkig om elkaar weer in de armen te kunnen sluiten, maar voor kinderen kan de terugkerende opvoeder een totale onbekende zijn. Het opbouwen van een relatie is lastig en gaat vaak gepaard met gevoelens van onzekerheid. Dit zorgt ook voor een verhoogde druk voor de partner. Deze moet niet alleen zorgdragen voor partnerrelatie, treedt ook vaak op als mediator tussen de kinderen en hun “nieuwe” opvoeder (Suárez-Orozco, Bang, & Kim, 2011).

Ondanks dat herintegratie in het gezin vaak gepaard gaat met complicaties, heeft succesvolle integratie en afronding van dit proces belangrijke positieve effecten. Dit proces is pas afgerond wanneer een familie weer een geheel is, waarin de gezinsleden op elkaars steun en begrip kunnen rekenen en elkaar vertrouwen. Door de onderlinge steun in de familie kan de mentale en fysieke gezondheid verbeteren, is de uitkomst van de schoolloopbaan positiever en is de creatie en verankering van een moraal en van kernwaarden mogelijk (Choummanivong et al., 2014; Wilmsen, 2011). Daarnaast is succesvolle integratie in het gezin voor veel ex-gedetineerden van groot belang voor een succesvolle integratie in de maatschappij (Naser, 2006).

“However, serious gaps exist in our knowledge about how families react to the return of an incarcerated family member, (..) the stress these events place on the family members of returning prisoners, and the support systems and coping mechanisms family members rely upon (..)” (Naser, 2006, p. 22). Onbekend is dus nog welke specifieke problemen gezinsleden ervaren bij een terugkeer in het gezin.

Niet alleen de individuen, maar ook het gezin als het geheel hebben te maken met uitdagingen tijdens en na de afwezigheid van de vader. Interpersoonlijke relaties en rollen in het gezin worden allemaal op de proef gesteld.

2.4 HUIDIGE INTERVENTIES BIJ HET ONDERSTEUNEN VAN DE VADERSCHAPSROL

Zoals beschreven in paragraaf 2.3.1 blijkt dat de terugkeer in het gezin na een periode van afwezigheid vaak gepaard gaat met complicaties en een vermindering van de kwaliteit van de relatie tussen de gezinsleden. Als terugkerende opvoeder is het van belang dat je je relaties herstelt zodat gezinsintegratie beter mogelijk wordt. Niet de frequentie van het contact, maar wel de kwaliteit, verbondenheid en het stellen van grenzen dragen bij aan het verbeteren van deze relaties (Amato, Meyers, & Emery, 2009). Veel tijd doorbrengen met de kinderen heeft dus vooral toegevoegde waarde als de kwaliteit van dit contact goed is (Adamsons & Johnson, 2013). De kwaliteit van dit contact kan verbeterd worden door middel van het verwerven van kennis en vaardigheden, onder anderen door middel van het volgen van cursussen en trainingen.

Cursussen die focussen op de vaderschapsrol focussen vaak op de vaderschapsrol van niet vaders die niet bekend zijn met detentie. De cursussen die wel focussen op de ouderschapsrol tijdens en na detentie zijn gericht op moeders. Voorbeelden van cursussen gericht op de moederschapsrol na detentie zijn “Gezin in Balans”, “Moeder de gans”, “Bezoekmoeders”, “IK-JIJ-WIJ”, “Samen er op uit” en “Moedermaatjes”. Al deze cursussen helpen gedetineerde moeders bij de opvoeding, de omgang met instanties en het verbeteren, herstellen en in stand houden van het contact met hun kinderen (Humanitas, z.d.). Literatuur gericht op kinderen legt ook voornamelijk de focus op moeders. Zo bestaan de (werk)boekjes “Mama woont even ergens anders.”, “Mijn eigen werkboekje om aan mama te denken.”, “Een mama in de gevangenis!” en “Wie let er op de kleintjes?” (Braam, Mak, Tan, & Lünemann, 2007). Dat interventies en cursussen voornamelijk gericht zijn op moeders blijkt ook uit onderzoek van Mak, Los, en Steketee (2015), in dit onderzoek worden professionals en vrijwilligers die zijn aangesloten bij ouderschapstrajecten voor ex-gedetineerden geïnterviewd. Van de negentien respondenten is er één respondent die ervaring heeft met een traject met een vader.

Ondanks het gebrek aan cursussen specifiek gericht op ex-gedetineerde vaders zijn er veel cursussen die zich richten op het vaderschap en die ook relevant zijn voor een ex-gedetineerde. In particuliere cursussen zoals de cursus “VaderVisie” en “Vadervuur”, leren mannen onder andere omgaan met problemen waar vaders tegenaan lopen. Daarnaast wordt er ook gefocust op het verbeteren en ontwikkelen van vaardigheden om beter contact te leggen met kinderen, werken vanuit eigen kracht, correct reageren, ontspannen, het verbeteren van relaties en het verdelen van tijd tussen gezin, werk en vrije tijd (Anthony Sinke, 2018; Praktijkvader, z.d.).

Naast deze genderspecifieke cursussen zijn er ook niet-genderspecifieke cursussen en handvatten. Ouders die een hulpvraag hebben met betrekking tot de opvoeding kunnen terecht bij verschillende instanties, zoals bijvoorbeeld het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Het CJG biedt, afhankelijk van de regio, verschillende vormen van hulp in het gezin en bij de opvoeding aan. Deze hulp varieert van trainingen tot adviesgesprekken, cursussen en huisbezoeken (CJG Utrecht, z.d.).

2.5 SENSITIZING CONCEPTS

Sensitizing concepts worden vaak gebruikt in onderzoeken waarbij het onduidelijk is hoe het onderzoek gaat verlopen, bijvoorbeeld bij een onderzoek over een onderwerp waar nog maar weinig over bekend is. Ze bieden uitgangspunten vanuit waar de onderzoeker de data kan

analyseren. Ze kunnen zorgen voor een rode draad in het onderzoek. De literatuur uit het theoretisch kader ligt ten grondslag van de opgestelde sensitizing concepts. Hieruit blijkt dat een aantal aspecten kunnen leiden tot een suboptimale gezinssituatie en hiermee mogelijk tot complicaties. Door voor de dataverzameling bekend te zijn met deze onderwerpen kan de onderzoeker gericht zoeken en wordt het mogelijk om verbanden te leggen tussen verschillende variabelen (Charmaz, 2006).

HOOFDSTUK 3. ONDERZOEKSDESIGN

Ten eerste wordt de manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd beschreven. Daaropvolgend wordt de onderzoekspopulatie beschreven alvorens de onderzoeksmethode staat verwoord. Het hoofdstuk sluit af met de beschrijving van de steekproef en onderzoeksprocedure.

3.1 ONDERZOEKSMETHODE

Er wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van inhoudsanalyse van dossiers aan de hand van de Grounded Theory Approach (GTA), een manier van kwalitatief bureauonderzoek (Verhoeven, 2014). Aan de hand van literatuur over de GTA wordt er verwacht dat er voor beantwoording van de deelvragen ongeveer 25 dossiers geanalyseerd moeten worden (Calman, z.d.). Echter, voor het begin van de analyse is het niet mogelijk te weten wat er in de dossiers beschreven staat. Is de informatie summier, dan kan het zijn dat het nodig is meer dossiers op te nemen in de analyse. Het getal 25 is dus een richtlijn aan de hand van een verwachting, maar geen vaststaand limiet.

3.2 ONDERZOEKSPOPULATIE

De onderzoeksdoelgroep bestaat uit reclassanten in Nederland die na een periode van afwezigheid terugkeren in hun gezin en met deze terugkeer hun rollen in het gezin weer oppakken. Bij de dossierkeuze gaat de voorkeur uit naar dossiers van reclassanten die ten minste drie maanden in detentie hebben gezeten. Daarnaast moet de reclassant voor en na zijn detentie onderdeel uitmaken van een gezin bestaande uit tenminste één thuiswonend kind jonger dan 21 jaar en een vrouwelijke partner, tevens opvoeder van het/de kind(eren) uit het gezin. Naast deze relatievorm zijn er ook homoseksuele en polyamoreuze relaties die een gezin vormen. Mensen in deze relatievormen en met deze seksuele geaardheden verschillen op punten zoals relationele problemen, stigmatisering, sociaal en psychologisch welzijn, sociale steun, autonomie en rolverdelingen in het gezin zowel positief als negatief van mensen met een heteroseksuele relatie en geaardheid (Kurdek, 2004; Pallotta-Chiarolli, Haydon, & Hunter, 2013; Patterson, 2004; Sandfort, De Graaf, V Bijl, & Schnabel, 2001; Stacey & Biblarz, 2001). Omdat er in verhouding weinig dossiers zijn waarin deze relatievormen voorkomen, maar ze wel van invloed kunnen zijn op de onderzoeksresultaten, is er voor gekozen deze dossiers niet op te nemen in de dataset voor dit onderzoek.

In 2011 heeft de reclassering een nieuw systeem voor dossieropbouw en beheer geïmplementeerd. Om ervoor te zorgen dat de informatie in de dossiers niet teveel van elkaar afwijkt, worden er enkel dossiers uit het nieuwe systeem geanalyseerd. Alle dossiers komen

dus uit de periode van januari 2011 tot maart 2018. De grootte van het domein waaruit de steekproef wordt getrokken, is onbekend.

3.3 ONDERZOEKSINSTRUMENT

Door het ontbreken van een theorie en kennis over dit onderwerp en doordat een kwantitatieve data-analyse van de dossiers niet mogelijk is binnen de kaders van dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de GTA. De GTA is een onderzoeksmethode waarbij kwalitatieve data op systematische wijze verwerkt wordt (Charmaz & Belgrave, 2015). De GTA wordt veel gebruikt in de sociale wetenschap, en is met name in de verpleging een populaire onderzoeksmethode (Woods, 2003). Anders dan gebruikelijk, worden bij deze methode tijdens de dataverzameling de categorieën, concepten en constructen bepaald. De dataverzameling is volgens deze methode pas compleet wanneer het analyseren van nieuwe data niet zorgt voor nieuwe categorieën, constructen of concepten (Hallberg, 2009). Binnen deze methode wordt er gebruik gemaakt van selective sampling. Hierbij worden de meeste dossiers voor het begin van de analyse gekozen (Backman & Kyngäs, 2002). Door de dossiers op deze manier te analyseren kan er vastgesteld worden of er complicaties worden beschreven, wat voor soort complicaties dit zijn, wat ze veroorzaakt, wat het effect hiervan is en hoe de Reclassering omgaat met deze complicaties. Concluderend maakt de GTA het mogelijk een theorie te generen of te ontdekken (Glaser & Strauss, 2006). Een methode die door Crooks (2001) wordt beschreven als ideaal voor het ontdekken van sociale relaties en gedragingen bij onderwerpen waar nog weinig over bekend is.

3.4 STEEKPROEF EN DATA-ANALYSE PROCEDURE

3.4.1 STEEKPROEFTREKKING

Het verkrijgen van toegang tot de dossiers gebeurt in samenwerking met de reclassering. Deze samenwerking verloopt via een contactpersoon. De onderzoeker levert de criteria voor de dossiers aan bij de contactpersoon waarna deze er voor zorgt dat de onderzoeker de mogelijkheid krijgt de gewenste dossiers te analyseren.

De dossiers worden bij de onderzoeker aangeleverd in de vorm van een lijst met dossiernummers. Vanwege privacy protocollen is de sample door de reclasseringsmedewerker uit het domein getrokken. Door de dossiers te voorzien van een nummer is enkel door de reclasseringsmedewerker en de onderzoeker te achterhalen welke geanonimiseerde analyse bij welk dossier hoort.

In dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van selective sampling. Er is voor deze sample methode gekozen omdat de database van de reclassering een zeer groot aantal dossiers bevat en niet alle dossiers even volledig zijn. Met behulp van selective sampling kiest de onderzoeker zelf de dossiers die hij op neemt in zijn analyse. In dit onderzoek zijn dit de dossiers die voldoen aan de eisen gesteld in 3.2.

3.4.2 DATA-ANALYSE

De dossiers zijn aan de hand van de GTA geanalyseerd. De GTA is een onderzoeksmethode waarbij kwalitatieve data op systematische wijze verwerkt wordt (Charmaz & Belgrave, 2015). Bij de analyse van de dossiers ligt de focus op problemen die reclassanten of hun gezin ervaren die

een negatieve invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van hun kind(eren). De data wordt op drie manieren geanalyseerd en gecodeerd. Eerst worden er ongeveer zes dossiers open gecodeerd, vervolgens wordt er axiaal gecodeerd alvorens codering via selectieve wijze plaatsvindt. Na het analyseren van de eerste zes dossiers worden de thema's geanalyseerd om een aantal eerste categorieën op te stellen. Voorafgaande aan de data-analyse zijn er aan de hand van het theoretisch kader sensitizing concepts opgesteld. Deze zorgen ervoor dat de onderzoeker op de hoogte is van relevante informatie, ook kunnen ze gebruikt worden als richtlijn in de dataverzameling. Dit wordt herhaald wanneer nodig en ten minste nadat de dataverzameling is afgerond (De Boer, 2016). Het analyseren van de dossiers vindt plaats op een kantoor van de reclassering. Tijdens het analyseren is er een medewerker beschikbaar die ervaring heeft met het systeem waarin de dossiers staan, die de onderzoeker kan ondersteunen in de omgang met dit systeem.

HOOFDSTUK 4. ONDERZOEKSRESULTATEN

Dit hoofdstuk bevat naast de onderzoeksresultaten ook een beschrijving van de uitvoering van het onderzoek. Daarnaast zijn de kenmerken van de dossiers beschreven. De geanalyseerde data is onderverdeeld in drie categorieën die elk bestaan uit diverse factoren. De effecten van deze factoren zijn weergegeven in Figuur 1.

4.1 UITVOERING

Het lectoraat Waarde van Reclasseren kon de toezegging van vijf tot tien aaneengesloten dagen dossieronderzoek niet realiseren. Hierdoor is de dossieranalyse op vier losse dagen uitgevoerd. De dossieranalyse vond plaats tijdens kantooruren in een kantoor van de Reclassering Nederland. Elke analyse begon met het scannen van het dossier om hiermee de dossierinformatie in te kunnen vullen. De dossiers kunnen erg uitgebreid zijn en bevatten vaak veel niet-relevante data zoals dagvaardingen, procesessen-verbaal van decennia terug of bijvoorbeeld correspondentie tijdens eerdere detenties. Bij de eerste vijf dossiers is elk document en bijlage geopend en gelezen, omdat dit erg tijdrovend was en geen relevante informatie opleverde is er voor gekozen om te focussen op de Recidive Inschattingsschalen (RISc). De RISc is een instrument van de reclassering waarmee voor elke reclassant een dossier wordt opgebouwd en waar bevoegde betrokkenen toegang tot hebben. Om relevante informatie uit de documenten en bijlagen niet uit te sluiten, zijn er wel uit elk dossier een aantal bijlagen of documenten, geselecteerd op basis van een gemakssteekproef, geopend en gelezen. Vervolgens werd het dossier volledig gelezen om open, axiaal en selectief te kunnen coderen. Dit gebeurde door het maken van aantekeningen op post-it papiertjes. De post-its zijn elk gemarkeerd met het corresponderende dossiernummer. Het uitgangspunt van deze aantekeningen waren de vooraf opgestelde sensitizing concepts, die de rode draad vormden tijdens het begin van de data-analyse.

4.2 DOSSIERKENMERKEN

Om een beeld te kunnen vormen van de geanalyseerde dossiers zonder de privacy in het geding te brengen, staan de dossierkenmerken weergegeven in een tabel. De volgende kenmerken zijn hierin opgenomen: Dossiernummer, of het dossier voldoet aan de criteria, leeftijd van de

reclassant, burgerlijke staat van de reclassant, lengte van afwezigheid van het gezin, opleidingsniveau van de reclassant, problematiek aanwezig bij de reclassant, delictsvorm die dit reclasseringstraject als gevolg heeft, aantal veroordelingen, of het traject positief dan wel negatief is afgerond, het aantal kinderen in het gezin, het geslacht van deze kinderen, de leeftijd van deze kinderen, de bron van inkomsten van het gezin en of het aangeleverde dossier voldeed aan de selectiecriteria.

De ingevulde lijst met dossierkenmerken is bijgevoegd als bijlage 2.

4.3 ONDERZOEKRESULTATEN

De bevindingen van de data-analyse van in totaal 29 dossiers zijn geclassificeerd in drie categorieën, “Achtergrond van de reclassant”, “Verandering na vrijlating” en “Omstandigheden van het delict”.

De achtergrond van de reclassant bestaat uit de factoren opvoedsituatie, sociaal netwerk en problematiek en cognitieve capaciteiten. Deze factoren blijken allemaal van invloed op het ontstaan van situaties en omgevingen waarin delinquent gedrag mogelijk is. Verandering na vrijlating bestaat uit de factoren inzet voor verandering, redenen voor verandering en wijze van verandering. Deze factoren geven de motivatie voor verandering weer, deze zijn van invloed op succesvolle herintegratie in het gezin en de samenleving. De omstandigheden van het delict bestaat uit de factoren middelengebruik en reden voor het delict. Deze factoren zijn net als de factoren in de categorie “Achtergrond van de reclassant” van invloed op het ontstaan van delinquentie, maar zijn in tegenstelling tot deze factoren voornamelijk intrinsiek en persoonlijk terwijl de factoren in “Achtergrond van de reclassant” meer gericht zijn op de omgeving en voorgeschiedenis.

Van de negenentwintig aangeleverde dossiers voldeden er veertien niet aan de gestelde criteria. Bij drie van deze veertien dossiers maakte de reclasseerder geen deel uit van een gezin. Bij vier dossiers had de reclasseerder geen kinderen. Bij zes dossiers was de reclasseerder een vrouw en bij één van deze dossiers was er sprake van huiselijk geweld door de reclasseerder.

4.3.1 ACHTERGROND VAN DE RECLASSANT

4.3.1.1 OPVOEDSITUATIE

Uit de dossiers blijkt dat een deel van de reclassanten een instabiele of onveilige opvoedsituatie heeft gehad. Deze opvoedsituatie wordt bij een aantal dossiers gekenmerkt door verlies van een familielid door natuurlijke dood, suïcide of door detentie, ouderlijke verslaving aan drugs en alcohol, gepest worden en volledige scheiding van het gezin door uithuisplaatsing of door het vluchten naar Nederland als asielzoeker.

Deze opvoedsituaties gaan vaak gepaard gaat met negatieve ervaringen. “Als je op vier jaar uit huis geplaatst wordt, maak je een hoop ellende mee.” (Dossier 16). Dat deze opvoedsituaties een relatie hebben met delinquentie wordt onder andere verklaard door de sociale controle theorie van Hirschi (1969). Hirschi stelt dat crimineel gedrag verklaard kan worden door een lage mate van binding met de maatschappij (Gerris, 2006). Daarnaast stelt Bowlby (1982) met zijn hechtingstheorie dat een onveilige hechting kan resulteren in een negatiever zelfbeeld en een verminderd vertrouwen in de sociale omgeving (Goldberg, Muir, & Kerr, 1995). Een

onveilige hechting kan ontstaan door verwaarlozing, wisselende verzorgers, mishandeling, een lage SES en trauma's (Roozen, 2008). Ook kan een afwijkende hechtingsstijl leiden tot antisociaal gedrag en delinquentie door een maladaptieve sociaal-emotionele ontwikkeling (Kochanska, Barry, Stellern, & O'Bleness, 2009). Deze suboptimale opvoeding of opvoedsituaties hebben vaak ook later in het leven nog invloed. Deze mensen vallen tijdens momenten of periodes van stress of angst vaak terug op oude patronen van agressief en impulsief gedrag, wat ook blijkt uit de resultaten beschreven in paragraaf 4.3.3.2.

Het merendeel van de reclassanten geeft aan een opvoedsituatie of jeugd te hebben gehad die gekenmerkt werd door instabiliteit, angst, onveiligheid en verlies. Buitelaar (2001) schrijft dat deze omstandigheden een negatieve invloed kunnen hebben op de ontwikkeling en dat ze de kans op delinquentie vergroten. De voorgeschiedenis van een persoon blijkt crimineel gedrag dan ook te voorspellen en verklaren (Buitelaar, 2001). Dit komt overeen met de resultaten uit dit onderzoek, waaruit blijkt dat een groot deel van de reclassanten een voorgeschiedenis heeft gehad die als suboptimaal omschreven kan worden.

4.3.1.2 SOCIAAL NETWERK

Ongeveer de helft van de reclassanten maakt deel uit van een sociaal netwerk dat gezien kan worden als een risicofactor. Bij al deze reclassanten speelde dit netwerk een rol in de delictpleging.

De sociale netwerken van de geanalyseerde reclassanten worden door de schrijvers van de dossiers alsmede door de reclassanten zelf, regelmatig gezien als een risicofactor voor recidive. Reclassant 15 geeft aan dat er van hem verwacht wordt dat hij bij vrijlating weer criminele activiteiten gaat uitvoeren voor de motorclub waar hij lid van is en dat hij dit moeilijk kan weigeren. Daarnaast blijkt dat het sociale netwerk een van de redenen is voor het in aanraking komen met criminaliteit. (Dossiers 3, 11, 12, 14 en 15). In het dossier van reclassant 14 wordt geschreven dat het onder woonwagenbewoners vanzelfsprekend kan zijn dat problemen zelf worden opgelost, daarnaast wijkt de norm van sociaal wenselijk gedrag vaak af met buurtbewoners die geen onderdeel zijn van de woonwagenbewonersgemeenschap. Terugkeer in hetzelfde sociale netwerk kan dan ook resulteren in probleemgedrag, ongewenst gedrag en delinquentie.

Het sociale netwerk is een factor die van invloed is op het ontstaan van crimineel gedrag. Volgens de sociale controle theorie (Hirschi, 1969) ontstaat crimineel en antisociaal gedrag sneller wanneer het sociale netwerk dit goedkeurt, niet afkeurt of stimuleert. Deze theorie van Hirschi wordt vanuit verschillende leer- en socialisatietheorieën ondersteund. Is je omgeving crimineel? Dan is de kans groter dat jij ook crimineel gedrag gaat vertonen. Omdat het als normaal wordt gezien, omdat het van je verwacht wordt of omdat het nu eenmaal makkelijker is om er mee te beginnen (Van Schellen, Nieuwbeerta, & Poortman, 2008). Het blijkt dat het grootste gedeelte van de reclassanten deel uit maakt van een sociaal netwerk dat een risicofactor kan zijn voor delinquentie. Het gaat niet altijd om een specifiek netwerk dat duidelijk is afgebakend, zoals een motorclub of woonwagenbewonersgemeenschap, maar kan ook gaan om vriendschappen die zijn gemaakt tijdens tijden opname in eerdere detentie of een afkickkliniek of om het netwerk dat ontstaat tijdens het gebruiken van bijvoorbeeld cannabis. Belangrijk om te vermelden is dat motorclubs of cannabisgebruikers niet per se risicofactoren hoeven te zijn

daar er ook motorclubs zijn waarbij criminele activiteiten niet voor komen. Echter blijkt dat, in het geval van motorclubs, mensen die geneigd zijn tot delinquentie zich eerder aangetrokken voelen tot een club waarbij dit wel het geval is (Blokland, Van der Leest, & Soudijn, 2017). Dit komt overeen met de bevindingen van Van de Rakt, Weerman, en Need (2005). Ze stellen kortgezegd “soort zoekt soort”. Zo concluderen ze dat mensen zich aangetrokken voelen tot mensen met dezelfde eigenschappen gedragingen en dat dit zorgt voor wederzijdse versterking van het gedrag.

4.3.1.3 PROBLEMATIEK EN COGNITIEVE CAPACITEITEN

Problematiek, zoals agressieproblematiek, middelenmisbruik, trauma's of beperkte cognitieve capaciteiten zijn bij het overgrote deel van de reclassanten aanwezig en lijken een relatie te hebben met delinquentie.

Bij veel van de reclassanten of bij hun directe familie lijkt er sprake te zijn van problematiek. Antisociaal gedrag, impulsiviteit en explosieve agressie zijn bij veel van de reclassanten aanwezig. Dit komt overeen met diverse onderzoeken waaruit blijkt dat laaggeschoolde mensen en mensen met verstoorde executieve functies en een verstoorde ontwikkeling kenmerken hebben die risicofactoren zijn voor delinquentie. Antisociaal gedrag, agressief gedrag, een beperkt inzicht, verminderd inlevingsvermogen en moeite met het onderdrukken van impulsen of stimuli zijn een aantal van deze risicofactoren (Deckel, Hesselbrock, & Bauer, 1996; Lueger & Gill, 1990; Giancola, Mezzich, & Tarter, 1998).

Daarnaast heeft een aantal reclassanten ook directe familie met problematiek, zoals een partner met psychische problemen of een kind met ontwikkelingsproblematiek. Reclassant 9, die vanwege lichamelijke problemen zijn carrière als topsporter moest beëindigen, geeft aan dat hij tevreden is met zijn huwelijk, maar dat de problematiek van zijn vrouw heeft bijgedragen aan zijn delinquente gedrag. Het hebben van problematiek, zoals problemen bij de aandacht of impulsbeheersing, belemmert daarnaast de ontwikkeling van een succesvol en delinquent leven. “Ja en dan kon ik me niet concentreren en dan zagen ze dat, dan kon ik mijn spullen pakken. Ontslagen dus.” is een geparafraseerde quote uit dossier 12. Hieruit kan worden opgemaakt dat het gebrek aan concentratie bij heeft gedragen aan het ontslag van een reclassant.

Personen met problematiek of verminderde cognitieve capaciteiten ervaren vaak moeite met Sociaal Emotioneel Leren (SEL). SEL is het ontwikkelingsproces dat ten grondslag ligt aan het verwerven van fundamentele vaardigheden, zoals zelfbewustzijn, maatschappelijk bewustzijn, keuzes kunnen maken, zelfregulatie en het aangaan en onderhouden van relaties (CASEL, 2013). Met deze vaardigheden is het mogelijk een veilige leer- en leefomgeving te creëren (Elias, 2014). Het ontbreken van deze omgevingen kan zorgen voor verminderde ontwikkelingsmogelijkheden wat kan resulteren in een ontwikkelingscascade (Masten & Cicchetti, 2010). Een partner kan een beschermende factor zijn voor een reclassant. Echter, problematiek kan een wederzijdse stressor zijn voor de persoon met de problematiek en zijn directe omgeving (Thoits, 2010). Relationele problemen en bijkomende risicofactoren kunnen hier het resultaat van zijn.

Het blijkt dat antisociaal gedrag en verminderde cognitieve capaciteiten bij een aantal reclassanten vooral na hun detentie voor problemen zorgen. De structuur, voorspelbaarheid,

duidelijkheid en beperkingen binnen de penitentiaire inrichting, zorgen ervoor dat gedetineerden minder last hebben van hun problematiek. In de maatschappij, waarin deze aspecten ontbreken, zorgt de terugkeer van de manifestatie van de problematiek voor frustratie, boosheid of andere negatieve gevoelens (Blaauw & Roozen, 2012; Lünemann, Vandenbroucke, Verwijs, & Roeleveld, 2010).

4.3.2 VERANDERING NA VRIJLATING

4.3.2.1 INZET VOOR VERANDERING

Bijna alle reclassanten zetten zich in voor verandering na hun detentie. De motivatie voor verandering lijkt vooral te komen door liefde voor het gezin.

In 7 dossiers staat specifiek beschreven dat de reclassant zich inzet voor verandering (Dossiers 3, 10, 11, 12, 17, 18 en 23.). Ze zijn betrokken bij het gezin, zetten zich in voor hun therapie of dagbesteding, houden zich aan gemaakte afspraken en zetten zich in bij het vinden van werk. Reclassanten geven aan meer thuis te willen zijn en zeggen hulp te gaan zoeken als ze met problemen zitten.

Bij alle geanalyseerde dossiers is het reclasseringstraject positief afgesloten. Positieve afsluiting is in de meeste gevallen een voorwaarde voor de vrijlating, en negatieve afsluiting kan resulteren in detentie. Een traject wordt positief afgesloten als de reclassant zich heeft ingezet voor de vooraf opgestelde reclasseringsdoelen. Drie reclassanten (5, 11 en 21) hadden naast doelen gericht op re-integratie in de maatschappij, ook doelen die gericht waren op terugkeer in het gezin en op de opvoeding. Motivatie wordt gezien als een van de grootste voorwaarde voor inzet bij behandeling en interventies (Feldstein & Ginsburg, 2006). Zonder motivatie is de kans op een succesvolle uitkomst van een reclasseringstraject dus een stuk kleiner.

De motivatie voor en inzet bij de verandering lijkt te ontstaan uit liefde voor het gezin. Reclassanten geven aan niet alleen te veranderen omdat verandering een positieve invloed heeft op henzelf, maar dat ze dit ook doen voor de positieve effecten die verandering heeft op hun gezin. Dat familie een grote factor kan zijn voor motivatie en inzet voor verandering blijkt ook uit een onderzoek door Burnett en Maruna (2004) naar dit onderwerp bij mannelijke gevangenen blijkt dat een kwart van hen het welzijn van hun familie en hun relatie met de familie als voornaamste motivatie heeft voor verandering.

4.3.2.2 REDENEN VOOR VERANDERING

Het grootste gedeelte van de reclassanten die een specifieke reden geeft voor hun wil tot verandering, geeft als reden hun directe familie. Reclassanten zijn geschrokken van het effect van hun misdaad en detentie op het gezin. Ook zien ze vaak in dat hun delinquente gedrag hun gezin in gevaar kan brengen. De gevoelens van spijt, schaamte en schuld zorgen er bij veel reclassanten voor dat ze niet opnieuw in detentie willen. “Ik zag pas tijdens mijn tijd in de gevangenis wat het effect op mijn gezin was.” (Dossier 3). Dat detentie ook effect heeft op het gezin, zien reclassanten vaak pas in tijdens of na hun detentie. Periodes van angst en stress, een verstoorde ontwikkeling en een toename in het gebruik van middelen bij kinderen van de reclassanten wordt tevens ook als reden gegeven te willen veranderen, net als het sociale stigma

waar het gezin mee te maken krijgt wanneer een vader wordt opgenomen in detentie. Dit komt overeen met de eerder genoemde gevoelens van spijt en schuld.

Naast het gezin is zelfinzicht ook een factor voor verandering. Waar voor de detentie agressie als gepaste manier van handelen werd gezien of waar diefstal en drugshandel als een normale bron van inkomsten werd ervaren, geven reclassanten nu aan dat dit dom en naïef was.

De invloed van het netwerk is voor reclassanten ook een reden voor verandering. Zo geven reclassanten aan dat ze negatief beïnvloedt worden door hun omgeving en dat deze omgeving een crimineel-vrij leven bemoeilijkt. Ook angst kan een factor zijn, “Ik moet hun niet meer, als je iets verkeerd doet of als je denkt dat je praat staan ze al aan de deur.” aldus reclassant 11. Dat gevoelens van angst, onzekerheid en stress in verhoogde mate voorkomen bij criminelen blijkt ook uit een onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) en de Erasmus Universiteit Rotterdam (2012). Deze gevoelens kunnen effect hebben op het hele gezin. De relatie tussen de reclassant en partner en gezin kan er onder lijden, maar kinderen kunnen door middel van modeling van een opvoeder ook zelf angstig, onzeker en gestrest worden (Burstein & Ginsburg, 2011). Bij een aantal reclassanten ontstaan deze gevoelens pas tijdens hun detentie.

Uit onderzoek door Naser en La Vigne (2008) naar het herintegratieproces van gevangenen blijkt dat gevangenen na hun vrijlating vaak steunen op hun familie. Daarnaast vinden gevangenen hun familie na hun vrijlating een stuk waardevoller dan ze hadden verwacht tijdens hun detentie (Naser & La Vigne, 2006). Emotionele steun van familie zorgt daarnaast voor een succesvollere herintegratie en voor minder recidive (Sullivan, Mino, & Nelsen, 2002; Visher, Kachnowski, La Vigne, & Travis, 2004). Ondanks dat er nog maar weinig onderzoek naar de rol van familierelaties op het reclasseringstraject is gedaan, stellen Naser en La Vigne (2008) dat het redelijk is om aan te nemen dat deze rol van significant belang is. Dit blijkt ook uit onderzoek door Ditchfield (1994), waarin wordt aangetoond dat reclassanten zonder steun van hun familie twee tot zes keer zo vaak recidiveren.

4.3.2.3 WIJZE VAN VERANDERING

Reclassanten noemen een aantal manieren waarmee ze voor verandering in hun leven willen zorgen. Het contact met het oude sociale netwerk verbreken en het niet leggen van nieuwe contacten die een risicofactor zijn voor delinquentie worden verreweg het meest genoemd. Verhuizen naar een nieuwe omgeving om ervoor te zorgen dat contact met het oude netwerk bemoeilijkt wordt, wordt daarnaast ook geopperd. “Die familie (van het slachtoffer) woont hier om de hoek, als ik blijf loopt dat sowieso een keer fout. Ik ga in **** wonen en opnieuw beginnen.” (Dossier 5). Het zoeken van een andere of legale bron van inkomsten wordt daarnaast ook als manier voor verandering genoemd. Een aantal reclassanten zeggen een eigen zaak te willen beginnen, maar bij al deze dossiers geeft een reclasseringswerker aan dat de reclassering verwacht dat de reclassant niet over voldoende kennis, vaardigheden en capaciteiten bezit om dit succesvol te doen. Daarnaast komt het ook voor dat reclassanten een bron van inkomsten opperen die illegaal blijkt te zijn, zoals bijvoorbeeld het delegeren van criminele activiteiten aan anderen. In deze gevallen lijkt de reclassant zich niet bewust van het feit dat dit illegaal is.

Verhuizen naar een nieuwe woonplaats kan voor de ouders, en indirect voor de kinderen, zorgen voor een vermindering van stress, onzekerheid en angst. Wonen in een nieuwe, onbekende omgeving kan er daarnaast ook voor zorgen dat mensen niets weten van je verleden waardoor het negatieve stigma dat op een reclassant rust verdwijnt (Van Bergen, 2013; Van der Stel, 2016). Dit kan positief bijdragen aan de baankansen, het welzijn en de algemene ontwikkeling van het gezin (Bijlsma, 2016; Boswell, 2002; Murray & Farrington, 2008 Phillips & Gates, 2011). Een verhuizing kan tevens een risicofactor zijn voor problematiek. Ouders moeten wennen aan hun nieuwe omgeving, maar vooral kinderen kunnen een verhuizing een erg negatieve ervaring vinden. Ze moeten naar een nieuwe school waar andere lesmethoden gehanteerd worden en moeten een nieuw sociaal netwerk opbouwen (Kastelein, 2007; Vermeij & Dronkers, 2001). Dit maakt hen dan ook extra kwetsbaar voor de negatieve gevolgen van een verhuizing.

Naast verhuizing en veranderingen in het netwerk worden er ook acties ondernomen op het gebied van structuur en dagindeling. “Als ik ’s nachts werk, kan ik er overdag zijn voor mijn kinderen.” (Dossier 18.). Reclassant 17 wil eerst zijn vriendin helpen met de opvoeding van hun kind alvorens hij verder gaat met zijn opleiding. Reclassant 21 gaat samen met zijn vriendin schuldsanering aanvragen, zodat hij over een aantal jaar zijn verleden kan afsluiten.

Uit het dossier van reclassant 5 blijkt dat hij uit zichzelf hulp heeft gevraagd bij de opvoeding van een van zijn kinderen met ontwikkelingsproblematiek, om zo de gezinssituatie te verbeteren.

Een onderdeel van het reclasseringstraject is het opstellen van doelstellingen gericht op succesvolle herintegratie en het voorkomen van recidive. Bij een groot deel van de reclassanten ligt de focus op scholing en werkgelegenheid. Hiermee wordt namelijk niet alleen op een eerlijke manier geld verdiend, ook zorgt het voor een uitbreiding van de kennis en vaardigheden. Daarnaast biedt het de mogelijkheid tot het uitbreiden of veranderen van het sociale netwerk en verkleint het de kans op psychologische problemen en risicovol of crimineel gedrag (Van der Noordt, IJzelenberg, Droomers, & Proper, 2014; Raphael & Winter-Ebmer, 2001). Een aantal reclassanten krijgen therapie voor de verwerking van trauma's of als hulp bij gedragsverandering. Interventies gericht op gedragsverandering blijken een groot effect hebben op het voorkomen van recidive bij geweldplegers, maar heeft ook effect bij middelenmisbruik, misdaad en andere criminogene behoeften en procriminele opvattingen. Tijdens het reclasseringstraject wordt er wel gesproken over veranderingen in het middelengebruik en hulp bij deze veranderingen, maar deze hulp wordt door geen van de reclassanten nodig geacht of geaccepteerd. “Ik ben toch al van plan minder te gaan gebruiken, ik hoef daar niet voor in therapie.” (Reclassant 5). De partner van reclassant 16 geeft aan hun relatie nog een kans te geven op de voorwaarde dat de reclassant volledig stopt met drugsgebruik. Reclassant 16 geeft aan dat hij zich hier wel in kan vinden, maar zegt geen hulp nodig te hebben bij dit proces. Intrinsieke motivatie is een belangrijke factor voor het volgen en afronden van behandeling voor middelengebruik, voor het verkrijgen van motivatie is inzicht en gedragsverandering een bepalende factor (Cosden et al., 2006). Bijna alle reclassanten met thuiswonende kinderen geven aan er te willen zijn voor hun gezin en een betere vader te worden. Interventies die zijn ingezet die dit doel ondersteunen zijn familietherapie en ambulante hulp in het gezin. Bij een

klein aantal reclassanten zijn de interventies ook gericht op de familie. Interventies gericht op de hele familie laten verbeteringen zien in prosociale factoren, scholing, gedrag, middelengebruik, familiecohesie en het functioneren van de familie (Hogue, Dauber, Samuolis, & Liddle, 2006; Liddle et al., 2001).

4.3.3 OMSTANDIGHEDEN VAN DELICT

4.3.3.1 MIDDELENGEBRUIK

Een groot deel van de reclassanten gebruikt naast alcohol ook andere middelen, zoals hard- of softdrugs. Dit gebruik lijkt regelmatig een rol te spelen in het begaan van het delict, bijvoorbeeld door directe effecten van de middelen zoals paranoia en agressie. Daarnaast spelen ook de indirecte effecten van middelengebruik een rol. Voorbeelden hier van zijn het maken schulden, problemen bij werk en scholing of de ontwikkeling en instandhouding van een negatief sociaal netwerk.

In twee dossiers wordt het gebruik van verdovende middelen van de reclassant als structureel of problematisch omschreven. Met middelen wordt er gedoeld op alcohol en (soft)drugs. Ook de handel in of het gebruik van middelen heeft vaak een directe associatie met het gepleegde delict. Het gebruik lijkt te kunnen zorgen voor relationele problemen, een sociaal netwerk met negatieve effecten, geldproblemen en verandering in de emotionele, fysieke en cognitieve capaciteiten. Delicten worden dan ook regelmatig gepleegd na het gebruik van middelen en lijken ervoor te zorgen dat mensen eerder geneigd zijn delinquent gedrag te vertonen. “Ik had een paar whisky’s op. Eerst alleen voor mezelf en toen heb ik ook die van mijn vrouw maar opgedronken. Toen ik *slachtoffer* toen zag en toen hij begon te praten ging er een knop om bij mij.” (Dossier 10). Dit komt overeen met de literatuur waaruit blijkt dat het gebruik van drugs zorgt voor een verhoging van maladaptief gedrag (Agnew, 2016; Elliot, Huizinga, & Menard, 1989; Ford, 2004).

Dit kan bijvoorbeeld komen door een direct effect, zoals roekeloos rijgedrag na het innemen van alcohol. Daarnaast kan het ook komen door problemen die drugs op de lange termijn veroorzaken, zoals gezondheidsproblemen en verslaving (De Wit, 2009). De verklaringen van de reclassanten lijken niet overeen te komen met de literatuur. Cocaïne zorgt er bijvoorbeeld voor dat de gebruiker zich helder, uitgerust en zelfverzekerd voelt, ook verlaagd cocaïne de impulsinhibitie en nemen mensen onder invloed van cocaïne meer risico’s dan ze normaal zouden doen (Bornoalova, Daughters, Hernandez, Richards, & Lejuez, 2005; Paine, Dringenberg, & Olmstead, 2003). Cannabis, speed, alcohol en andere drugs hebben allemaal een effect op het gedrag en op de cognitieve en motorische vaardigheden. Het gebruik en onder invloed zijn van drugs wordt door meerdere publicaties gelinkt aan delinquentie (Agnew, 2016; Elliot, Huizinga, & Menard, 1989; Ford, 2004). Door het gedoogbeleid voor cannabis in Nederland kan het zijn dat mensen de schadelijke effecten hiervan onderschatten (Smets, Van der Straeten, & Keymeulen, 2010). Middelengebruik en verslaving kunnen ervoor zorgen dat de gebruiker geen oog meer heeft voor andere zaken dan voor drugsinname. Dit kan komen door de directe effecten van het middel, zoals een verminderde alertheid, of door lange termijn effecten zoals problemen op het werk of bijvoorbeeld het geld besteden aan middelen in plaats van aan het welzijn van de kinderen (McKeganey & Barnard, 2004).

Een aantal reclassanten geven aan dat het gebruik van middelen hun handelen niet beïnvloedt. Zo stelt reclassant 18 dat hij wel onder invloed was van drugs tijdens het delict, maar dat deze drugs niet van invloed was op hem of zijn handelen.

Een aantal reclassanten lijken afhankelijk te zijn van cannabis, zo geeft reclassant 23 aan dat hij dit nodig heeft om goed te functioneren. Uit de geanalyseerde dossiers blijkt dat deze reclassanten zich bewust zijn van de negatieve effecten, maar dat deze niet opwegen tegen de positieve effecten.

Het blijkt dat mensen met een zelfdiagnose van ADHD of met problemen met de impulsbeheersing, tevreden zijn met de effecten van zelfmedicatie van bijvoorbeeld alcohol, cannabis of andere drugs. Echter, zelfmedicatie kan de klachten onvoldoende te behandelen en kan zelfs resulteren in de ontwikkeling van meer klachten (Pereira & Van de Wetering, 2004). Tevens wordt de sfeer rondom coffeeshops als “een criminele sfeer” beschreven (Van der Stel, 2012). Omdat het sociale netwerk van grote invloed kan zijn op succesvolle herintegratie in het gezin en de maatschappij, kan er gesteld worden dat de vermijding van drugs en middelen bijdraagt aan een positievere uitkomst van dit herintegratie proces (Sullivan et al., 2002; Visher, Kachnowski, La Vigne, & Travis, 2004).

4.3.3.2 REDEN VOOR HET DELICT

Bij een groot deel van de geanalyseerde dossiers was het delict niet vooraf gepland, maar gebeurde het spontaan en in een opwelling. Een aantal reclassanten was ten tijden van het delict onder invloed van middelen en had moeite met het beheersen van de impulsen. “Ik weet niet veel meer van die avond af, er werd gezegd dat ik schreeuwde en ben begonnen met vechten, maar ik wou gewoon terug de discotheek in.” Is wat reclassant 8 zegt over de avond waarop hij dader werd van zware mishandeling en bedreiging. Impulsiviteit en delinquent gedrag komen bij meerdere reclassanten voor ten tijden van stress of middelengebruik.

Stress en middelengebruik zijn bij reclassanten veelvoorkomende factoren die bijdragen aan het plegen van een delict. Stress zorgt voor middelengebruik en vice versa, wat leidt tot impulsiviteit, agressief gedrag en paranoia. Dat dit een slechte combinatie van factoren is blijkt bijvoorbeeld uit dossier 18. De reclassant voelt zich paranoïde en agressief omdat hij drugs gebruikt, besluit een wapen bij zich te dragen omdat hij paranoïde is en zegt dat impulsiviteit en agressiviteit ervoor hebben gezorgd dat hij dit wapen heeft gebruikt.

Tegenslagen, stress en angst worden daarnaast ook vaak genoemd als directe oorzaak voor delinquent gedrag. Uit de dossiers blijkt dat deze factoren ervoor kunnen zorgen dat reclassanten terugvallen op hun oude patronen en gewoontes, van agressie, impulsiviteit en het gebruik van middelen. “Toen ik het nieuws (miskraam van vriendin) hoorde ben ik volledig uit mijn pan gegaan en heb ik de hele keuken in de penitentiare inrichting gesloopt.” (Dossier 12). “Ik was bang en toen door alle stress dacht ik gewoon niet meer na en deed ik het gewoon.” (Dossier 7). Boosheid, frustratie of tegenslagen worden tevens genoemd als oorzaken voor het verliezen van de wil om delict vrij te leven.

Uit 3 dossiers blijkt dat het delict vooraf gepland was. Het gaat hierbij om instrumentele criminaliteit waarbij het delict een direct doel heeft, bijvoorbeeld het afbetalen van een schuld

of intimidatie. Allen geven aan spijt te hebben en dit nooit meer te willen. “Ik moest hem duidelijk maken dat hij weg bleef, ik was niet van plan hem aan te vallen. Als ik wist dat dit zo zou verlopen had ik het anders gedaan.” (Dossier 5). “Het was dom en naïef om met die lui in zee te gaan, de belastingschuld was zo’n grote last voor mij en mijn gezin en ik dacht er op deze manier snel van af te zijn.” (Dossier 23).

Redenen voor zware delicten, zoals doodslag of zware geweldpleging lijken voort te komen uit lichte vergrijpen zoals ongeorganiseerde drugshandel of diefstal zonder geweld. Een aantal reclassanten geven aan zelf slachtoffer te zijn van afpersing of geweld en geven dit als reden voor hun delict. Bij een aantal reclassanten is een conflict in het criminele circuit aanleiding voor een delict.

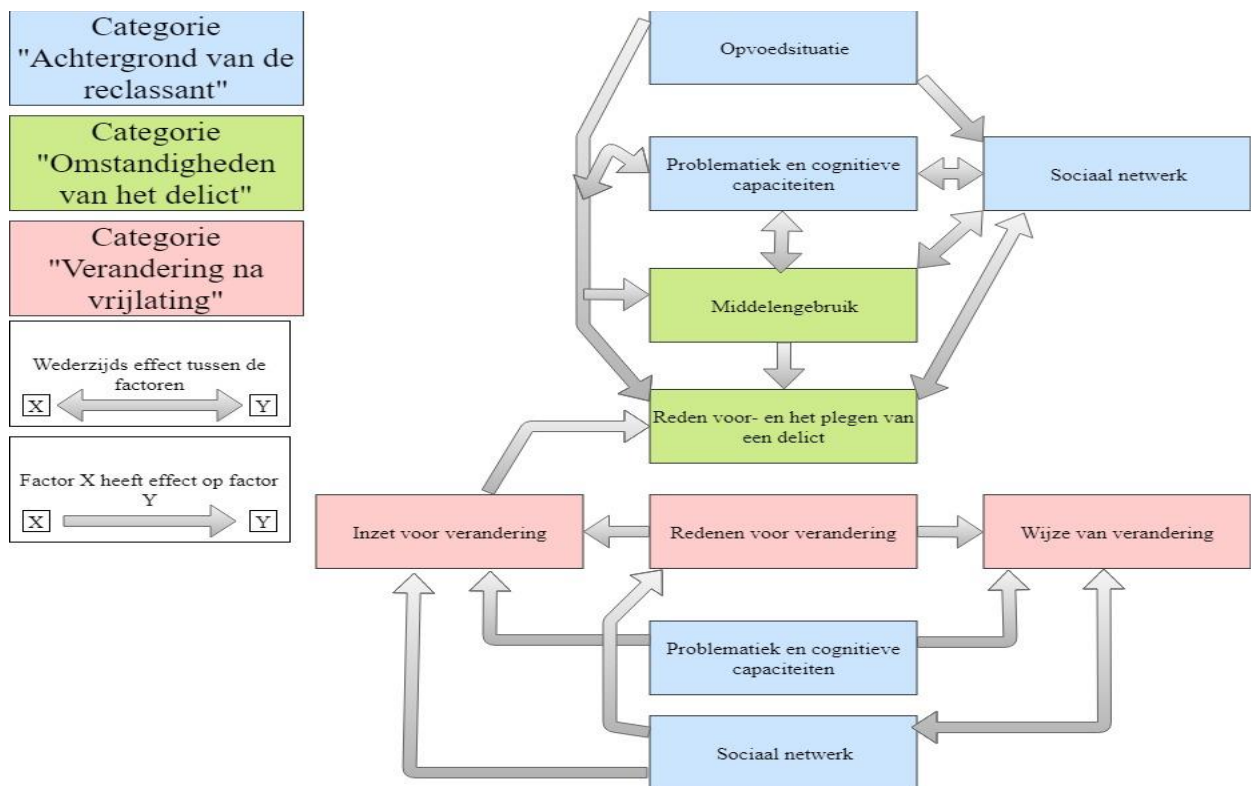
Het vriendennetwerk van een aantal reclassanten bestaat grotendeels uit drugsgebruikers waarmee soms dagelijks gebruikt wordt, de reclassanten zelf geven aan dat dit netwerk geen negatieve invloed heeft op hun leven. De reclasseringswerker geeft echter aan van mening te zijn dat het tegenovergestelde waar is en dat dit netwerk een risicofactor is voor recidive.

Onderdeel zijn van een gemeenschap zoals een woonwagenkamp of een motorclub lijkt bij een aantal reclassanten een directe bijdrage te hebben geleverd aan het plegen van het delict. In bijvoorbeeld een woonwagenkamp is er weinig vertrouwen in instanties, hierdoor worden problemen onderling opgelost. Zo komt een poging tot doodslag door een van de reclassanten voort uit een ruzie tussen twee families, beiden woonwagenkambewoners. Deze cultuur heerst niet alleen bij woonwagenkambewoners maar ook binnen de georganiseerde misdaad en bijvoorbeeld bij sommige motorclubs. Er heerst een duidelijke hiërarchie waarbij het normaal is dat je elkaar helpt en dat je opdrachten uitvoert voor mensen hoger in de hiërarchie. Ook hier worden problemen opgelost zonder tussenkomst van justitie. Het plegen van een delict in opdracht van een lid van de gemeenschap, of zelf een lid opdracht geven tot het plegen van een delict wordt als normaal beschouwd. Dit blijkt ook uit dossier 15, waarin de reclassant aangeeft dat elkaar helpen normaal is en dat het weigeren van een opdracht geen optie is.

De Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen, (z.d.) stelt op haar website dat er geen eenduidig antwoord is op de vraag waarom mensen misdaden plegen. Is het aangeboren, aangeleerd of situationeel gedrag? Van Calster (2006) veronderstelt dat factoren zoals de economie, cultuur, waarden, groepsgeest en mentaliteit voorafgaan aan gedrag. Wanneer een of meer van deze factoren suboptimaal zijn vergroot de kans op crimineel gedrag. Dat mensen vaak niet precies weten waarom ze crimineel gedrag vertonen wordt bepleit door Oei (2011). Volgens Oei moet onderzoek en kennis over de beweegredenen van misdadigers een grotere rol spelen in de bepaling van de toerekeningsvatbaarheid. Ook Swaab (2011) stelt dat je hersenen bepalen wie je bent en dat er maar weinig plaats is voor vrije wil (Oei, 2011). Er zijn aantal factoren voor crimineel gedrag, die aansluiten bij de casussen in deze paragraaf. Afkeur van autoriteit en de onwil om met justitie of instanties samen te werken zijn bekende eigenschappen van groepen waarin crimineel gedrag wordt gezien. Woonwagenkambewoners, motorclubs, criminele netwerken en drugsverslaafden zijn hier geen uitzondering van (Blad, 2008; Van Gestel, 2017; Moors & Spapens, 2017; Spapens et al., 2016). Naast deze oorzaken blijkt geldnood ook vaak een reden te zijn voor het plegen van een

misdaad, zowel bij mensen met een delictvrij leven als bij mensen met een verslaving en met een delictgeschiedenis (Lammers et al., 2014; WODC, 2006).

4.4 CONCEPTUEEL MODEL

Figuur 1. Conceptueel model dat de effecten van de factoren uit de drie categorieën weergeeft die van invloed zijn op het ontstaan van redenen voor- en het plegen van een delict.

HOOFDSTUK 5. CONCLUSIE, DISCUSSIE, AANBEVELINGEN & BETROUWBAARHEID EN LIMITATIES

5.1 CONCLUSIE

Dit exploratieve onderzoek heeft door middel van dossieronderzoek aan de hand van de Grounded Theory Approach getracht inzicht te krijgen in de complicaties die vaders ervaren bij herintegratie in het gezin na een periode van afwezigheid, wat de oorzaak van deze complicaties is en wat de rol van de reclassering is in dit proces.

Er kan geconcludeerd worden dat terugkeer in het gezin vaak gepaard gaat met veranderingen in gedrag en cognities bij gezinsleden, maar dat ondanks dit gegeven de reclassering geen aandacht besteedt aan het proces van herintegratie in het gezin bij mannelijke reclassanten. Reclasseringsdoelen zijn niet gericht op dit proces en verslaglegging over de herintegratie ontbreekt. Door het gebrek aan verslaglegging van dit onderwerp, blijft het onduidelijk welke complicaties vaders ervaren bij herintegratie in het gezin na detentie.

5.1.1 DEELVRAAG 1: "WELKE GEVOLGEN VAN DE DETENTIE ERVAREN VADERS BIJ TERUGKEER IN HET GEZIN?"

De verslaglegging van de reclassering focust op de opgestelde reclasseringsdoelen welke zijn gericht op het voorkomen van recidive. Slechts drie van alle geanalyseerde dossiers bevatte een reclasseringsdoel gericht op gezin. Voorbeelden van de verslaglegging van dit doel zijn "Zet zich in bij therapie." (Dossier 12) en "Thuisituatie blijft na detentie stabiel. Hij komt zijn afspraken na. Geeft aan meer tijd aan de kinderen te besteden." (Dossier 11). Ook de andere dossiers bevatten weinig informatie over het gezin en het proces van herintegratie in het gezin. Hierdoor zijn uitspraken relevant aan de informatie uit het theoretische kader, zoals gevolgen op de partnerrelatie, discrepantie tussen verwachtingen van familieleden of de effecten van stigmatisering aan de hand van de informatie uit de geanalyseerde dossiers niet mogelijk.

Wel blijkt een groot deel van de reclassanten hun sociale netwerk te willen veranderen of te willen verhuizen naar een andere omgeving. Uit paragraaf 4.3.2.3 blijkt dat deze veranderingen vooral voor kinderen een risicofactor kunnen zijn voor problematiek. Echter, uit geen van de geanalyseerde dossiers blijkt dat dit het geval is. Of het willen verhuizen en het veranderen van het sociale netwerk een gevolg is van de straf, of een gevolg is van angst voor wraak valt uit dit onderzoek niet te concluderen. Het is mogelijk dat de detentie voor inzicht en motivatie heeft gezorgd en dat dit, samen met de angst voor wraak of straf bij recidive en de verhoogde waardering van het gezin, resulteert in de wil tot verandering.

Uit alle dossiers blijkt dat vaders het gezin na detentie als veel waardevoller beoordelen dan voor hun detentie. Zowel uit de literatuur als uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat reclassanten gevoelens van spijt, schuld en schaamte hebben tegenover hun familie. Daarnaast zien veel reclassanten pas tijdens hun detentie in hoe belangrijk hun familie voor hen is. Dit kan verklaard worden door de periode van afwezigheid en het inzicht en gemis dat optreedt in deze periode. Reclassanten willen meer tijd doorbrengen met hun gezin, ondergaan therapie voor gedragsverandering en geven aan een delictvrije toekomst op te willen bouwen.

5.1.2 DEELVRAAG 2: "WELKE PROBLEMEN ERVAREN VADERS BIJ HET HEROPNEMEN VAN HUN ROL IN HET GEZIN BIJ TERUGKEER NA DETENTIE?"

Een lagere scholing of het ontbreken van scholing in combinatie met agressieproblematiek lijkt samen te hangen met problemen binnen het gezin na de vrijlating. Het verminderde vermogen tot impulsbeheersing, wat geassocieerd wordt met agressieproblematiek, kan hier een verklaring voor zijn. Dit kan er voor zorgen dat er niet adequaat wordt gereageerd op uitdagingen, stimuli of impulsen, wat bijvoorbeeld relationele problemen als gevolg kan hebben. Echter, door de beperkte onderzoekspopulatie en het gebrek aan documentatie over dit proces, is invloed van onbekende variabelen of toeval niet uit te sluiten wat afbreuk doet aan de betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid.

Vaders die na detentie terugkeren in het gezin lijken te compenseren voor hun afwezigheid door erg veel aanwezig te zijn in het gezin. Naast deze reden wordt ook het willen ondersteunen van de partner genoemd als reden voor het niet hebben van een baan, scholing en voor de keuze maken om parttime of bijvoorbeeld alleen 's nachts te werken. Dit lijkt niet direct problematisch te zijn, maar kan wel gezien worden als een probleem bij het heropnemen van de rol in het

gezin. Scholing vergroot de kans op een baan en het hebben van een baan is voor veel aspecten in het leven van een individu en zijn gezin een beschermende factor. Enkel 's nachts werken is tevens een risicofactor voor een groot aantal problemen, zowel op psychologisch als op fysiek vlak.

Bij de rol van man en vader in een gezin is directe zorg dragen voor de kinderen niet de enige taak. Zorg dragen voor jezelf en het onderhouden van vriendschappen en relaties is minstens zo belangrijk en ook onderdeel van deze rol. Proximaal lijkt het zo veel mogelijk aanwezig zijn in het gezin enkel positief, maar distaal kan het een negatieve invloed hebben op allerlei aspecten in het leven van een persoon en zijn gezin.

5.1.3 DEELVRAAG 3: "WAT IS DE OORZAAK VAN DEZE PROBLEMEN?"

Het gebrek aan verslaglegging over de herintegratie in het gezin en over de thuissituatie bemoeilijkt ook hier het doen van generaliseerbare en betrouwbare uitspraken. Slechts in een aantal dossiers wordt uitgebreid verslag gedaan over de herintegratie en de thuissituatie. Specifieke complicaties worden niet genoemd, maar wel wordt de oorzaak voor complicaties in een paar dossiers genoemd. Zo zorgt het gebruik van middelen bij een aantal reclassanten voor problemen. Uit de dossiers blijkt dat dit een gezin erg veel geld kan kosten, maar dat het ook voor relatieproblemen kan zorgen. Uit de literatuur blijkt ook dat middelengebruik kan zorgen voor relationele problemen, tevens blijkt het een risicofactor voor inadequate opvoeding en delinquentie (Agnew, 2016; Elliot, Huizinga, & Menard, 1989; Ford, 2004; McKeganey & Barnard, 2004). Daarnaast blijkt dat een aantal reclassanten een verhoogd niveau van angst en nervositeit ervaren. Ook dit blijkt een negatieve invloed te kunnen hebben op het gedrag en de cognitie van een persoon, en daarmee indirect op diens gezin en omgeving (Burstein & Ginsburg, 2011). Deze wisselwerking kan tevens leiden tot een vergroting van de negatieve invloed van verschillende factoren.

Vaders geven aan tijdens hun detentie pas in te zien hoeveel hun familie voor hen betekent en wat de negatieve invloed van hun delict op hen is. Gevoelens van gemis en schuld worden door meerdere reclassanten ervaren. Schuldig tegenover hun partner omdat zij er nu alleen voor komt te staan en schuldig tegenover de kinderen omdat ze een vaderfiguur missen. De periode van gemis kan ervoor zorgen dat vaders na hun detentie willen compenseren voor de verloren tijd. De wens er te willen zijn voor het gezin en te laten zien dat ze vader kunnen zijn komt in meerdere dossiers terug. Zoals beschreven in paragraaf 5.1.2 kan dit ervoor zorgen dat de gezinsrollen niet optimaal worden uitgevoerd. Tevens kan het ervoor zorgen dat een vader geen aandacht meer besteedt aan zijn eigen behoeftes, zoals het onderhouden van vriendschapsrelaties of vrijetijdsbesteding.

Gedragsproblematiek, impulsbeheersing, schoolniveau, middelengebruik, coping vaardigheden, probleemoplossend vermogen, opvoedvaardigheden en criminaliteit vertonen allemaal een samenhang met elkaar. De informatie uit de dossiers sluit aan bij de literatuur en vormt het beeld dat problemen bij terugkeer in het gezin na detentie, niet door een enkele factor komen. Verschillende factoren, zoals middelengebruik, het sociale netwerk en cognitieve capaciteiten en de wederzijdse effecten hiervan op elkaar lijken hier een betere verklaring voor te zijn.

5.1.4 DEELVRAAG 4: “WELKE ROL SPEELT DE RECLASSERING BIJ HET PROCES VAN TERUGKEER IN HET GEZIN?”

Het merendeel van de reclassanten geeft aan dat ze verandering willen in hun leven. Ze willen er meer zijn voor hun gezin en willen een delictvrije toekomst. Het veranderen van het sociale netwerk en het verhuizen naar een andere omgeving, zijn de twee manieren die door reclassanten zelf het meest genoemd worden als manier om deze doelen te behalen. Slechts in een aantal dossiers staat beschreven dat de reclassant verwacht dat de terugkeer in zijn gezin een proces met uitdagingen kan zijn.

De reclassering kan een rol spelen in dit proces door middel van het aanbieden van interventies zoals thuishulp of familietherapie. Daarnaast is individuele therapie gericht op gedragsverandering iets waarbij de reclassant en zijn gezin baat bij kunnen hebben. Op dit moment zijn de meeste interventies, en is ook het reclasseringstraject zelf, gericht op de reclassant zelf. Wat gaat de reclassant na zijn detentie doen, hoe hij ervoor gaat zorgen dat hij een baan krijgt of hoe hij ervoor zorgt dat hij niet meer in aanraking komt met de politie zijn voorbeelden van doelen die in veel dossiers terug komen. Bij een aantal gevallen intervenueert de reclassering ook in het gezin. Het gaat hierbij om familietherapie of ambulante begeleiding.

De interventies en reclasseringsdoelen die worden opgesteld zijn gericht op het terugdringen van recidive, waarbij de focus op de reclassant zelf ligt. Slechts in enkele gevallen wordt er ook naar het gezin gekeken, in het geval van de geanalyseerde dossiers was dit enkel bij het gezin van daders die veroordeeld zijn voor zware geweldsmisdrijven zoals moord of zware mishandeling. Uit deze dossiers is de reden van de inzet van de interventies niet op te maken.

Uit geen van de dossiers blijkt dat vaders worden voorbereid op herintegratie in hun gezin. De reden hiervan is onbekend. De meeste literatuur die gericht is op terugkeer in het gezin na detentie is gericht op moeders, evenals de beschikbare interventies. Het gebrek aan onderzoek en training gericht op gedetineerde vaders, ondanks de oververtegenwoordiging van mannen in de Nederlandse gevangenissen, is iets wat in meerdere publicaties wordt beschreven als een tekortkoming. Dit gebrek wordt in de literatuur verklaard door een gebrek aan besef van belang van de vaderrol. Dit zou ook kunnen verklaren waarom de reclassering in Nederland wel interventies heeft gericht op herintegratie in het gezin voor vrouwen, maar niet voor mannen.

De aandacht voor wetenschappelijke tekortkomingen en de pleidooien voor onderzoek naar dit onderwerp zoals blijkt uit de literatuur, zorgen er voor dat er, ondanks het geringe aantal dossiers, een voorzichtige conclusie gesteld kan worden.

Uit de geanalyseerde dossiers valt op te maken dat de reclassering geen rol lijkt te spelen bij het proces van herintegratie in het gezin en eventueel bijkomende complicaties bij mannelijke reclassanten.

5.2 DISCUSSIE

Tijdens het bepalen van de onderzoeksmethode wekte het lectoraat WVR de indruk dat de dossiers zeer uitgebreid zouden zijn en dat er meer dan genoeg tijd en mogelijkheid was om voldoende data te verzamelen. Helaas was de tijd om data te verzamelen beperkt en verliep de communicatie tussen de verschillende onderdelen van de reclassering stroef. Gebaseerd op

literatuur over de GTA en er van uitgaande dat de dossiers zeer uitgebreid zouden zijn, werd verwacht dat de analyse van 25 dossiers een goede basis zou zijn om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Als dit niet het geval zou zijn, dan zou er door middel van selective sampling meer dossiers aangevraagd kunnen worden, zo was de verwachting. Een groot deel (14) van de 29 aangevraagde dossiers was niet bruikbaar voor analyse omdat ze teveel afweken van de criteria gesteld voor de onderzoekspopulatie. Een groot deel van deze dossiers was van vrouwelijke reclassanten en de overige dossiers waren van reclassanten zonder kinderen of relatie.

Het merendeel van de verslaglegging in de dossiers was niet relevant of erg beperkt, ook was informatie over het gezin, terugkeer in het gezin en de vaderschapsrol beperkt aanwezig. Het gebrek aan detail en diepgang draagt bij aan de betrouwbaarheid van de dossieranalyses, maar het geringe aantal dossiers doet afbreuk aan de interne en externe validiteit.

Verbetering van de validiteit werd bemoeilijkt doordat de data-analyse pas erg laat in de onderzoeksperiode kon plaatsvinden. Het aanvragen en analyseren van extra dossiers was daarnaast ook niet mogelijk. Het is begrijpelijk dat een onderzoeker in verband met de privacy van de reclassanten beperkt toegang heeft tot de database, maar beschikking over een grotere steekproef van bijvoorbeeld 300 dossiers maakt het mogelijk om tijdens de dossieranalyse op basis van selective sampling sturing te geven aan je onderzoekspopulatie. Daarnaast gaf de reclassering aan dat de onderzoeksperiode rond een vakantie viel, verbetering van de interne en externe validiteit door middel van triangulatie met bijvoorbeeld interviews was hierdoor ook geen optie.

De aanvraag om een (geanonimiseerd) dossier in te zien, voorafgaand aan het vaststellen van de onderzoeksmethode was om onbekende redenen onmogelijk. Was dit wel mogelijk geweest, dan had de onderzoeksmethode en het theoretisch kader beter afgestemd kunnen worden op de beschikbare informatie en de te beantwoorden vragen.

Doordat dit een verkennend en theorievormend onderzoek is, worden de resultaten van de dossieranalyse door de onderzoeker gekoppeld aan wetenschappelijke literatuur. Hierbij kunnen persoonlijke eigenschappen van de onderzoeker van invloed zijn op de conclusies.

Het geringe aantal dossiers en de beperkte verslaggeving zorgen er voor dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij, bijvoorbeeld, de betrouwbaarheid, generaliseerbaarheid en validiteit van de resultaten en de representativiteit van de steekproef. Wel kan er gesteld worden dat er weinig aandacht uitgaat naar het proces van herintegratie in de familie door vaders, en de mogelijke complicaties die dit met zich mee brengt. Dit terwijl elke reclassant aangeeft te willen veranderen voor zijn gezin en kinderen, en in is gaan zien hoe belangrijk die voor hem zijn. Naar de reden van het gebrek van aandacht naar dit onderwerp kan alleen gested worden, al geeft de literatuur wel een suggestie. Het lijkt er op dat het belang van de rol van een vader in het gezin nog niet voldoende bekend is, evenals de complicaties in het gezin die kunnen ontstaan door de afwezigheid en herintegratie van een vader.

Detentie heeft niet alleen een negatieve invloed op de gevangene, maar ook op zijn gezin. Door ook hier aandacht aan te besteden kunnen complicaties zoals maladaptieve ontwikkeling en relationele problemen voorkomen worden. Dit draagt bij aan een vermindering van criminaliteit

en recidive en vergroot de veiligheid in de maatschappij. Dat vaders en moeders van evenwaardig belang zijn bij de opvoeding is niet terug te zien in de verdeling van wetenschappelijke aandacht of in de beleidsvorming. De reclassering lijkt hier geen uitzondering op, maar juist deze organisatie lijkt hier veel winst te kunnen behalen.

5.4 AANBEVELINGEN

5.4.1 AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIG ONDERZOEK

Doordat in de communicatie met de reclasseringsorganisaties erg stroef verliep is het aan te raden een vaste contactpersoon te hebben die tijd heeft om de onderzoekers te ondersteunen. De informatie in de dossiers is erg summier en dossiers erg verschillend kunnen zijn, daarom wordt er aanbevolen ervoor te zorgen dat de onderzoekers toegang hebben tot een groot aantal dossiers. Het interviewen van reclassanten zelf kan een erg waardevolle manier zijn voor het verkrijgen van inzicht en informatie. Het is mogelijk dat reclassanten zich tegen de reclassering sociaal wenselijk gedragen en risicovol gedrag, complicaties of tegenslagen niet melden. Echter, door de bescherming van de privacy van de reclassanten kan het werven van respondenten praktisch alleen gebeuren op basis van vrijwillige deelname door te reageren op een oproep. De dossiers worden daarnaast opgesteld door een reclasseringswerker, die rapporteert vanuit zijn eigen inzicht en niet altijd op basis van waarheidsbevinding. Hierdoor kunnen er dan ook vraagtekens gezet worden bij de betrouwbaarheid en representativiteit van deze steekproef en onderzoeksmethode.

Onderzoek naar terugkeer in het gezin na een periode van afwezigheid bij mannen beperkt zich tot Amerikaanse militairen. Naast de beperkte aandacht vanuit de wetenschap voor dit onderwerp, bestaat er voor zo ver bekend ook in Nederland nog geen project dat vaders na detentie bij de herintegratie in het gezin begeleidt. De oververtegenwoordiging van mannen in detentie in Nederland en de recentelijke bewustwording van het belang van de mannelijke opvoeder, maakt dat onderzoek naar dit onderwerp een grote bijdrage kan leveren aan de veiligheid in de maatschappij. Door middel van wetenschappelijke publicaties kan het maatschappelijke besef over het belang van de mannelijke opvoeder vergroot worden en kan er een basis gelegd worden voor de ontwikkeling van interventies en trainingen voor gedetineerde vaders.

Dossieronderzoek kan hier een goede basis voor zijn, maar vanwege de beperkte informatie in de dossiers is triangulatie met bijvoorbeeld interviews aan te raden. Een longitudinaal onderzoek naar mannelijke gedetineerden en hun gezin, dat loopt ten tijden van de detentie en tijdens de herintegratie, waarbij ook focus ligt op het handelen van de reclassering zou een goede manier zijn om het gat in deze kennis op te vullen.

5.4.2 AANBEVELINGEN VOOR DE OPDRACHTGEVER

De doelstelling van de reclassering maakt het voor de hand liggend te focussen op de reclassant zelf. Hij is de persoon die kan recidiveren. Uit de geanalyseerde dossiers blijkt dat de reclassering recidive probeert te voorkomen door zich voornamelijk te richten op gedragsverandering, het sociale netwerk, werk en scholing en middelenmisbruik. De aandacht voor het gezin en de herintegratie in het gezin is om een aantal redenen aan te bevelen.

Ten eerste gaan veranderingen vaak gepaard met negatieve emoties zoals angst en stress. Dit geldt voor de reclassant, die terug keert in de maatschappij en in zijn gezin, maar dit geldt ook voor het gezin van de reclassant. Criminaliteit hangt samen met een lagere scholing en beperkte opvoed- en coping strategieën. Bij angst, onzekerheid, teleurstelling of bijvoorbeeld boosheid is de kans groter dat mensen terug vallen op oude gewoontes zoals middelengebruik en meer moeite hebben met de beheersing van impulsen en agressie. Door aandacht te hebben voor dit proces en zo nodig te interveniëren voorkom je dat kleine problemen binnen het gezin resulteren in een cascade effect met negatieve gevolgen. Een kleine stap die genomen kan worden is het opnemen van de gezinssituatie in de RISc. Op dit moment wekken de geanalyseerde dossiers de indruk dat dit enkel van belang wordt gevonden op het moment dat het gezin gevaar loopt of een traumatische ervaring heeft meegemaakt. Dit zijn momenten van- of na problematiek, terwijl de terugkomst van een gezinslid en de bijkomende stress juist kunnen zorgen voor het ontstaan van complicaties. Aandacht voor dit onderwerp kan dan ook zorgen voor het voorkomen van problemen en complicaties.

Het is onduidelijk waarom interventies gericht op de opvoeding en herintegratie in het gezin 94 procent van de doelpopulatie van de reclassering negeren. Het laten doen van onderzoek naar de meerwaarde van het ontwikkelen en aanbieden van deze trainingen aan deze 94 procent lijkt voor de hand te liggen. Al helemaal sinds de recentelijke aandacht voor het belang van de rol van de mannelijke opvoeder.

Daarnaast is het het lectoraat WVR aan te bevelen in de toekomst zorg te dragen voor voldoende mogelijkheid tot het doen van onderzoek. Een zo snel mogelijke toegang tot de dossiers en een betere samenwerking met de reclassering zorgen ervoor dat dossieronderzoek en interviewonderzoek beter uitgevoerd kunnen worden, wat de algehele kwaliteit van het onderzoek ten goede zal komen. Het zo snel mogelijk aanvragen van verklaringen omtrent gedrag voor de onderzoekers zou een makkelijke eerste stap zijn om hier aan bij te dragen. Dit zou al kunnen gebeuren op het moment dat onderzoekers de onderzoeksopdracht geaccepteerd hebben. Niet alleen tijdens dit onderzoek werden deze problemen ervaren. Ook andere onderzoekers voor het lectoraat WVR geven aan tegen dezelfde obstakels aan te lopen. Niet alleen dit jaar, maar ook vorige jaren werden soortgelijke aanbevelingen gedaan (Van Overbeeke, 2017; Scholten, 2017; Termaat, 2017). Om te evalueren of het implementeren van deze aanbevelingen succesvol is, zouden de onderzoekers voor de start van het onderzoek op de hoogte gebracht kunnen worden van de complicaties die voorgaande jaren aanwezig waren. Er kan benadrukt worden dat het lectoraat WVZ hierin tracht te verbeteren en onderzoekers kunnen aangespoord worden problemen tijdig te melden. Dit maakt dat problemen sneller gezien kunnen worden en ook verlaagt het de drempel voor de onderzoekers om kritiek te geven over huidige complicaties. Daarnaast is het goed om periodiek en na afronding van het onderzoek evaluatiemomenten in te plannen.

LITERATUURLIJST

- Adamsons, K., & Johnson, S. K. (2013). An updated and expanded meta-analysis of nonresident fathering and child well-being.. *Journal of Family Psychology*, 27(4), 589-599. doi:10.1037/a0033786
- Agnew, R. (2016). Juvenile delinquency [Course Description Sociology 220]. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van <http://sociology.emory.edu/home/documents/syllabi/SOC220-Agnew-Fall2016.pdf>
- Aldous, J., & M Mulligan, G. (2002). Fathers' Child Care and Children's Behavior Problems, A Longitudinal Study. *Journal of Family Issues*, 23(5), 624-647. doi:10.1177/0192513X02023005003
- Amato, P. R., Meyers, C. E., & Emery, R. E. (2009). Changes in Nonresident Father- Child Contact From 1976 to 2002. *Family Relations*, 58, 41-53. doi:10.1111/j.1741-3729.2008.00533.x
- Anthony Sinke. (2018, 1 september). Vaderschap Training. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van <http://www.anthonysinke.nl/catalog/product/vaderschap-training/486/2-daagse-training-voor-vader-en-zoon/487/21/>
- Arditti, J. A., Lambert-Schute, J., & Joest, K. (2004). Saturday Morning at the Jail: Implications of Incarceration for Families and Children. *Family Relations*, 52, 195-204. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00195.x
- Backman, K., & Kyngäs, H. A. (2002). Challenges of the grounded theory approach to a novice researcher. *Nursing & Health Sciences*, 1, 147-153. doi:10.1046/j.1442-2018.1999.00019.x
- Bijlsma, A. (2016). *Stigmatisering door basisschoolscholieren in Nederland over hun leeftijdsgenoten*. Geraadpleegd van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/335156>
- Blaauw, E., & Roozen, H. (2012). *Handboek Forensische Verslavingszorg* (Herz. ed.). doi:10.1007/978-90-313-8851-6
- Blad, J. R. (2008). *Strafrechtelijke rechtshandhaving : aspecten en actoren belicht voor het academisch onderwijs* (Herz. ed.). Den Haag, Nederland: Boom Juridische uitgevers.
- Bornovalova, M. A., Daughters, S. B., Hernandez, G. D., Richards, J. B., & Lejuez, C. W. (2005). Differences in impulsivity and risk-taking propensity between primary users of crack cocaine and primary users of heroin in a residential substance-use program.. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 13(4), 311-318. doi:10.1037/1064-1297.13.4.311
- Boswell, G. R. (2002). Imprisoned Fathers: The Children's View. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 41(1), 14-26. doi:10.1111/1468-2311.00222
- Braam, H., Mak, J., Tan, S., & Lünemann, K. (2007). *Moeders in detentie en de omgang met hun kinderen*. Geraadpleegd van https://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/D3662571_def.pdf
- Bronfenbrenner, U., & Evans, G. W. (2000). Developmental Science in the 21st Century: Emerging Questions, Theoretical Models, Research Designs and Empirical Findings.. *Social Development*, 9, 115-125. doi:10.1111/1467-9507.00114
- Buchanan, A., Flouri, E., & Ten Brinke, J. (2002). Emotional and behavioural problems in childhood and distress in adult life: risk and protective factors. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 36, 521-527. doi:10.1046/j.1440-1614.2002.01048.x

- Buitelaar, J. (2001). Geboren voor het kwaad? *Neuropsychiatry*, 5(6), 139-141. doi:10.1007/BF03071000
- Burstein, M., & Ginsburg, G. S. (2011). The Effect of Parental Modeling of Anxious Behaviors and Cognitions in School-Aged Children: An Experimental Pilot Study. *Behaviour research and therapy*, 48(6), 506-515. doi:10.1016/j.brat.2010.02.006
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' Influence on Their Children's Cognitive and Emotional Development: From Toddlers to Pre-K. *Applied Developmental Science*, 11(4), 208-213. Geraadpleegd van <https://steinhardt.nyu.edu/scmsAdmin/uploads/006/903/Cabrera%2C%20N.%20J.%2C%20Shannon%2C%20J.%20D.%2C%20%26%20Tamis-LeMonda%2C%20C.%2C%20Applied%20Dev.%20Sci.%2C%202007.pdf>
- Calman, L. (z.d.). What is Grounded Theory? [Reader]. Geraadpleegd op 4 april 2018, van https://www.researchgate.net/publication/267942630_What_is_Grounded_Theory
- CASEL. (2013). *Effective Social and Emotional Learning Programs*. Geraadpleegd van <https://casel.org/wp-content/uploads/2016/01/2013-casel-guide-1.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). Gedetineerden; geslacht, leeftijd en herkomstgroepering.. Geraadpleegd op 3 augustus 2017, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=82321ned>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016, 8 december). Aantal gedetineerden op 30 september, naar persoonskenmerken (1994-2015) [Dataset]. Geraadpleegd op 25 maart 2018, van [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37264&D1=0-6&D2=0&D3=a&D4=0&D5=\(1-9\)-l&HD=090706-1319&HDR=G3,G1,G4&STB=T,G2](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37264&D1=0-6&D2=0&D3=a&D4=0&D5=(1-9)-l&HD=090706-1319&HDR=G3,G1,G4&STB=T,G2)
- Chandra, A., Lara-Cinisomo, S., Jaycox, L. H., Tanielian, T., Burns, R. M., Ruder, T., & Han, B. (2010). Children on the Homefront: The Experience of Children From Military Families. *American Academy of Pediatrics*, 125(1), 1-3. doi:10.1542/peds.2009-1180
- Chandra, A., Martin, L. T., Hawkins, S. A., & Richardson, A. (2010). The Impact of Parental Deployment on Child Social and Emotional Functioning: Perspectives of School Staff. *Journal of Adolescent Health*, 46, 218-223. doi:10.1016/j.jadohealth.2009.10.009
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory* (Herz. ed.). London, Verenigd Koninkrijk: SAGE Publications.
- Charmaz, K., & Belgrave, L. L. (2015). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* (Herz. ed.). doi:10.1002/9781405165518.wbeosg070.pub2
- Choumanivong, C., Poole, G. E., & Cooper, A. (2014). Refugee family reunification and mental health in resettlement. *New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 9(2), 89-100. doi:10.1080/1177083X.2014.944917
- CJG Utrecht. (z.d.). Opvoedingsondersteuning. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van <https://www.jeugdengezinutrecht.nl/pagina/basis-schoolkind/opvoeding-en-gedrag/opvoedingsondersteuning/613740>
- Coe, C. (2008). The Structuring of Feeling in Ghanaian Transnational Families. *City & Society*, 20, 222-250. doi:10.1111/j.1548-744X.2008.00018.x

- Comfort, M. L. (2003). In The Tube At San Quentin: The “Secondary Prisonization” of Women Visiting Inmates. *Journal of Contemporary Ethnography*, 32(1), 77-107. doi:10.1177/0891241602238939
- Commissie van Toezicht. (z.d.). Bezoek gedetineerden. Geraadpleegd op 10 april 2018, van https://www.commissievantoezicht.nl/dossiers/contact_buitenwereld/contact_buitenwereld_gedetineerden/bezoek/
- Conger, R. D., Conger, K. J., & Martin, M. J. (2010). Socioeconomic Status, Family Processes, and Individual Development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 685-704. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00725.x
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research, Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (4e ed.). Geraadpleegd van <https://us.sagepub.com/en-us/nam/basics-of-qualitative-research/book235578>
- Cosden, M., Basch, J. E., Campos, E., Greenwell, A., Barazani, S., & Walker, S. (2006). Effects of Motivation and Problem Severity on Court-Based Drug Treatment. *Crime & Delinquency*, 52(4), 599-618. doi:10.1177/0011128705284287
- Crooks, D. L. (2001). The importance of symbolic interaction in grounded theory research on women's health.. *Health Care for Women International*, 22(1-2), 11-27. doi:10.1080/073993301300003054
- Dallaire, D. H., Ciccone, A., & Wilson, L. C. (2010). Teachers' experiences with and expectations of children with incarcerated parents. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(4), 281-290. doi:10.1016/j.appdev.2010.04.001
- De Boer, F. (2016, 18 mei). De Grounded Theory Approach: een update. *Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek*, 16(1), 1. Geraadpleegd van https://www.tijdschriftkwalon.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/KW-16-1-25/De-Grounded-Theory-Approach-een-update
- De Wit, H. (2009). Impulsivity as a determinant and consequence of drug use: a review of underlying processes. *Addiction Biology*, 14(1), 22-31. doi:10.1111/j.1369-1600.2008.00129.x
- Deckel, A. W., Hesselbrock, V., & Bauer, L. (1996). Antisocial personality disorder, childhood delinquency, and frontal brain functioning: EEG and neuropsychological findings.. *Journal of Clinical Psychology*, 52(6), 639-650. doi:10.1002/(SICI)1097-4679(199611)52:6<639::AID-JCLP6>3.0.CO;2-F
- Dennison, S., Smallbone, H., & Occipinti, S. (2017). Understanding How Incarceration Challenges Proximal Processes in Father-Child Relationships: Perspectives of Imprisoned Fathers. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 3(1), 15-38. doi:10.1007/s40865-017-0054-9
- Dienst Justitiële Inrichtingen. (z.d.). Bezoek. Geraadpleegd op 10 april 2018, van <https://www.dji.nl/contact/Bezoek/index.aspx>
- Dreby, J. (2007). Children and power in Mexican transnational families. *Journal of Marriage and Family*, 69, 1050-1064. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00430.x
- East, L., Jackson, D., & O'Brien, L. (2006). Father absence and adolescent development: a review of the literature. *Journal of Child Health Care*, 10(4), 283-295. doi:10.1177/1367493506067869

- Elias, M. J. (2014). *The Connection Between Academic and Social Emotional Learning*. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/publication/238658899_The_Connection_Between_Academic_and_Social_Emotional_Learning
- Elliot, D. S., Huizinga, D., & Menard, S. (1989). *Multiple problem youth: Delinquency, substance use, and mental health problems*. (Herz. ed.). New York, US: Springer-Verlag.
- Ellis, B. J., Bates, J. E., Dodge, K. A., Fergusson, D. M., Horwood, L. J., Pettit, G. S., & Woodward, L. (2003). Does Father Absence Place Daughters at Special Risk for Early Sexual Activity and Teenage Pregnancy? *Child Development*, 74, 801-821. doi:10.1111/1467-8624.00569
- Fabricius, W. V., & Hall, J. A. (2000). Young adults' perspectives on divorce: Living arrangements. *Family and Conciliation Courts Review*, 38(4), 446-461. doi:10.1111/j.174-1617.2000.tb00584.x
- Faculteit der Sociale Wetenschappen Radboud Universiteit Nijmegen. (z.d.). Criminaliteit in Nederland. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van https://www.ru.nl/@870109/criminaliteit_in/
- Farrington, D. P. (2003). Key Results from the First Forty Years of the Cambridge Study in Delinquent Development. In D. P. Farrington (Red.), *Taking Stock of Delinquency. Longitudinal Research in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary Series* (pp. 137-138). doi:10.1007/0-306-47945-1_5
- Feldstein, S. W., & Ginsburg, J. I. D. (2006). Motivational Interviewing With Dually Diagnosed Adolescents in Juvenile Justice Settings. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 6(3), 1-6. doi:10.1093/brief-treatment/mhl003
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2002). Father Involvement in Childhood and Trouble With the Police in Adolescence: Findings From the 1958 British Cohort. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(6), 689-701. doi:10.1177/0886260502017006006
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003). The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of Adolescence*, 26(1), 63-78. doi:10.1016/S0140-1971(02)00116-1
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74, 141-153. doi:10.1348/000709904773839806
- Ford, J. A. (2004). Substance Use, the Social Bond, and Delinquency. *Sociological Inquiry*, 75, 109-128. doi:10.1111/j.1475-682X.2005.00114.x
- Galovan, A. M., Kramer Holmes, E., Schramm, D. G., & Lee, T. R. (2013). Father Involvement, Father-Child Relationship Quality, and Satisfaction With Family Work: Actor and Partner Influences on Marital Quality. *Journal of Family Issues*, 35(13), 1846-1867. doi:10.1177/0192513X13479948
- Geller, A., Garfinkel, I., Cooper, C. E., & Mincy, R. B. (2009). Parental Incarceration and Child Well- Being: Implications for Urban Families. *Social Science Quarterly*, 90, 1186-1202. doi:10.1540-6237.2009.00653.x
- Gerris, J. R. M. (2006). *Het belang van school, ouders, vrienden en buurt* (Herz. ed.). Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum B.V..

- Giancola, P. R., Mezzich, A. C., & Tarter, R. E. (1998). Executive cognitive functioning, temperament, and antisocial behavior in conduct-disordered adolescent females.. *Journal of Abnormal Psychology*, 107(4), 628-641. doi:10.1037/0021-843X.107.4.629
- Gibbs, D. A., Martin, S. L., Kupper, L. L., & Johnson, R. E. (2007). Child Maltreatment in Enlisted Soldiers' Families During Combat-Related Deployments. *Journal of the American Medical Association*, 298(5), 528-535. doi:10.1001/jama.298.5.528
- Gindling, T. H., & Poggio, S. (2012). Family Separation and Reunification as a Factor in the Educational Success of Immigrant Children. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(7), 1155-1173. doi:10.1080/1369183X.2012.681458
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (2006). *The Discovery of Grounded Theory* (Herz. ed.). Piscataway, The United States of America: AldineTransaction.
- Goldberg, S., Muir, R., & Kerr, J. (1995). Attachment Theory: Social, Developmental, and Clinical Perspectives. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 18(2), 1. doi:10.1097/00004703-199704000-00013
- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., & Zimmermann, P. (2002). The Uniqueness of the Child–Father Attachment Relationship: Fathers' Sensitive and Challenging Play as a Pivotal Variable in a 16- year Longitudinal Study. *Social Development*, 11(3), 301-337. doi:10.1111/1467-9507.00202
- Hallberg, L. R. M. (2009). The “core category” of grounded theory: Making constant comparisons. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 1(3), 141-148. doi:10.1080/17482620600858399
- Healy, K., Foley, D., & Walsh, K. (2001). Families affected by the imprisonment of a parent: Towards restorative practices. *Children Australia*, 26(1), 12-19. doi:10.1017/S1035077200010051
- Heckman, J. J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children.. *Science*, 312(5782), 1900-1902. doi:10.1126/science.1128898
- Hoang, L. A., & Yeoh, B. S. A. (2012). Sustaining Families across Transnational Spaces: Vietnamese Migrant Parents and their Left-Behind Children. *Asian Studies Review*, 36(3), 307-325. doi:10.1080/10357823.2012.711810
- Hogue, A., Dauber, S., Samuolis, J., & Liddle, H. A. (2006). Treatment techniques and outcomes in multidimensional family therapy for adolescent behavior problems.. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 535-543. doi:10.1037/0893-3200.20.4.535
- Hommel, A. J. W. J. (2014). “Valt de appel inderdaad niet ver van de boom?” *Is er sprake van stigmatisering door leerkrachten over de competenties van kinderen met een gedetineerde moeder?*. Geraadpleegd van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/295504>
- Houston, B. J., Pfefferbaum, B., Sherman, M. D., Melson, A. G., Jeon-Slaughter, H., Brand, M. W., & Jarman, Y. (2009). Children of deployed national guard troops: Perceptions of parental deployment to operation Iraqi freedom. *Psychiatric Annals*, 39(8), 805-811. doi:10.3928/00485713-20090728-03
- Hueber, A. J., Mancini, J. A., Wilcox, R. M., Grass, S. R., & Grass, G. A. (2007). Parental Deployment and Youth in Military Families: Exploring Uncertainty and Ambiguous Loss.. *Family Relations*, 56, 112-122. doi:10.1111/j.1741-3729.2007.00445.x

- Humanitas. (z.d.). Over Humanitas Gezin In Balans. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van <https://www.humanitas.nl/programmas/gezin-in-balans/over-humanitas-gezin-in-balans/>
- Jaffee, S. R., Moffitt, T. E., Caspi, A., & Taylor, A. (2003). Life With (or Without) Father: The Benefits of Living With Two Biological Parents Depend on the Father's Antisocial Behavior. *Child Development*, 74, 109-126. doi:10.1111/1467-8624.t01-1-00524
- Janssens, J. M. A. M. (2003). Verdeling van zorg en arbeid. *Pedagogiek*, 23(4), 273-275. Geraadpleegd van http://en.aup.nl/wosmedia/3553/vol_23_nr_4_-_forum_-_verdeling_van_zorg_en_arbeid.pdf
- Kastelein, W. R. (2007). Big brother is watching you: in het belang van het kind? *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht*, 31(6), 341. doi:10.1007/BF03056390
- Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2004). Children's Adjustment Following Divorce: Risk and Resilience Perspectives. *Family Relations*, 52, 352-362. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x
- Kochanska, G., Barry, R. A., Stellern, S. A., & O'Brien, J. J. (2009). Early Attachment Organization Moderates the Parent-Child Mutually Coercive Pathway to Children's Antisocial Conduct. *Child Development*, 80(4), 1288-1300. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01332.x
- Kurdek, L. A. (2004). Are Gay and Lesbian cohabiting couples really different from heterosexual married couples? *Journal of Marriage and Family*, 66, 880-900. doi:10.1111/j.0022-2445.2004.00060.x
- Lamb, M. E. (2000). The History of Research on Father Involvement. *Marriage & Family Review*, 29(2-3), 23-42. doi:10.1300/J002v29n02_03
- Lamb, M. E. (2003). *The Role of the Father in Child Development* (4e ed.). Hoboken, Verenigde Staten: Wiley, John & Sons, Inc..
- Lamberg, L. (2004). When Military Parents Are Sent to War, Children Left Behind Need Ample Support. *Journal of the American Medical Association*, 292(13), 1541-1542. doi:10.1001/jama.292.13.1541
- Lammers, S. M. M., Soe-Agnie, S. E., De Haan, H. A., Bakkum, G. A. M., Pomp, E. R., & Nijman, H. J. M. (2014). Middelengebruik en criminaliteit: een overzicht. *TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE*, 56(1), 32-39. Geraadpleegd van <http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/56-2014-1-artikel-lammers.pdf>
- Liddle, H. A., Dakof, G. A., Parker, K., Diamond, G. S., Barrett, K., & Tejeda, M. (2001). Multidimensional family therapy for adolescent drug abuse: Results of a randomized clinical trial. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 27(4), 651-688. doi:10.1081/ADA-100107661
- Lucassen, N., & Pool, M. (2005). De Glazen Tussenwand. *Demos*, 21(10), 79-81. Geraadpleegd van <https://www.nidi.nl/shared/content/demos/2005/demos-21-10-lucassen.pdf>
- Lueger, R. J., & Gill, K. J. (1990). Frontal-lobe cognitive dysfunction in conduct disorder adolescents.. *Journal of Clinical Psychology*, 46(6), 696-706. Geraadpleegd van <http://psycnet.apa.org/record/1991-12839-001>

- Lünnemann, K., Vandenbroucke, M., Verwijs, R., & Roeleveld, W. (2010). *Zorg voor de jeugd na detentie, vraag en aanbod in Den Haag*. Geraadpleegd van https://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/2719_Zorg%20voor%20de%20jeugd%20na%20detentie.pdf
- Mak, J., Los, V., & Steketee, M. (2015). *Evaluatie 'Wie let er op de kleintjes?'*. Geraadpleegd van https://www.verwey-jonker.nl/doc/2015/214030_Evaluatie-Wie-let-er-op-de-kleintjes_WEB.pdf
- Masten, A. S., & Cicchetti, D. (2010). Developmental cascades. *Development and Psychopathology*, 22(3), 491-495. doi:10.1017/S0954579410000222
- McKeganey, N., & Barnard, M. (2004). The impact of parental problem drug use on children: what is the problem and what can be done to help? *Addiction*, 99, 552-559. doi:10.1111/j.1360-0443.2003.00664.x
- McLanahan, S., & Carlson, M. (2002). Welfare Reform, Fertility, and Father Involvement. *The Future of Children*, 12(1), 147-165. Geraadpleegd van <http://www.jstor.org/stable/1602771>
- Mitrani, V. B., Santisteban, D. A., & Muir, J. A. (2004). Addressing immigration-related separations in Hispanic families with a behavior-problem adolescent.. *American Journal of Orthopsychiatry*, 74(3), 219-229. doi:10.1037/0002-9432.74.3.219
- Moon, M., & D Hoffman, C. (2010). Mothers' and Fathers' Differential Expectancies and Behaviors: Parent X Child Gender Effects. *The Journal of Genetic Psychology*, 169(3), 261-280. doi:10.3200/GNTP.169.3.261-280
- Moors, H., & Spapens, T. (2017). Criminele families in Noord-Brabant: Over generatie-effecten in de zware criminaliteit. *Justitiële Verkenningen*, 43(2), 75-79. doi:10.5553/JV/016758502017043002005
- Murray, J., & Farrington, D. (2008). Parental imprisonment: Long-lasting effects on boys' internalizing problems through the life course. *Development and Psychopathology*, 20(1), 273-290. doi:10.1017/S0954579408000138
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2005). Parental imprisonment: effects on boys' antisocial behaviour and delinquency through the life- course. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 1269-1278. doi:10.1111/j.1469-7610.2005.01433.x
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). The Effects of Parental Imprisonment on Children. *Crime and justice: A review of research*, 37, 133-206. Geraadpleegd van <https://www.i-hop.org.uk/ci/fattach/get/201/0/filename/Murray+and+Farrington+-Effects+of+Parental+Imprisonment+on+Children.pdf>
- Naser, R. L. (2006). Family Members' Experiences with Incarceration and Reentry. *Western Criminology Review*, 7(2), 20-31. Geraadpleegd van http://www.antoniocasella.eu/nume/naser_reentry_2006.pdf
- Naser, R. L., & La Vigne, N. G. (2006). Family Support in the Prisoner Reentry Process. *Journal of Offender Rehabilitation*, 43(1), 93-106. doi:10.1300/J076v43n01_05
- Nederlands Jeugdinstituut. (2017, 11 mei). *Betere Start*. Geraadpleegd op 25 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Betere-Start>

- Oei, T. J. (2011, 7 september). Zoek rol onbewuste bij delict. *Nederlands Dagblad*, pp. 1-3.
Geraadpleegd van https://pure.uvt.nl/ws/files/1350636/Oei_Zoek_rol_onbewuste_bij_delict_110909_postprint_immediately.pdf
- Page, M. E., & Huff Stevens, A. (2002). The Economic Consequences of Absent Parents. *Journal of Human Resources*, 39(1), 80-107. doi:10.3368/jhr.XXXIX.1.80
- Paine, T. A., Dringenberg, H. C., & Olmstead, M. C. (2003). Effects of chronic cocaine on impulsivity: relation to cortical serotonin mechanisms. *Behavioural Brain Research*, 147(1-2), 135-147. doi:10.1016/S0166-4328(03)00156-6
- Paley, B., Lester, P., & Mogil, C. (2013). Family Systems and Ecological Perspectives on the Impact of Deployment on Military Families. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 16(3), 245-265. doi:10.1007%2Fs10567-013-0138-y
- Pallotta-Chiarolli, M., Haydon, P., & Hunter, A. (2013). "These Are Our Children": Polyamorous Parenting. *LGBT-Parent Families*, 1, 117-131. doi:10.1007/978-1-4614-4556-2_8
- Park, N. (2011). Military children and families: Strengths and challenges during peace and war. *American Psychologist*, 66(1), 65-72. doi:10.1037/a0021249
- Patterson, C. J. (2004). Citation for: Family Relationships of Lesbians and Gay Men. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1052-1069. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01052.x
- Pereira, R. R., & Van de Wetering, B. J. M. (2004). Cafeïne, cannabis en cocaïne: van automedicatie tot 'automutilatie' bij volwassenen met aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD). *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 148(52), 2573-2576. Geraadpleegd van <https://www.ntvg.nl/system/files/publications/2004125730001a.pdf>
- Phares, V., Fields, S., Kamboukos, D., & Lopez, E. (2005). Still looking for Poppa.. *American Psychologist*, 60(7), 735-736. doi:10.1037/0003-066X.60.7.735
- Phillips, S. D., Burns, B. J., Wagner, H. R., Kramer, T. L., & Robbins, J. M. (2002). Parental Incarceration Among Adolescents Receiving Mental Health Services. *Journal of Child and Family Studies*, 11(4), 385-399. doi:1062-1024/02/1200-0385/0
- Phillips, S. D., & Gates, T. (2011). A Conceptual Framework for Understanding the Stigmatization of Children of Incarcerated Parents. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 286-294. doi:10.1007/s10826-010-9391-6
- Poort, R., & Eppink, K. (2009). *Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van de reclassering*. Geraadpleegd van <https://repository.tudelft.nl/view/wodc/uuid:0230ec7c-7803-4ec2-b510-75b474eb6ebe/>
- Praktijkvader. (z.d.). Vadervuur – de training voor mannen die hun kinderen de beste vader gunnen. Geraadpleegd op 31 mei 2018, van <https://praktijkvader.nl/vadervuur>
- Raphael, S., & Winter-Ebmer, R. (2001). Identifying the Effect of Unemployment on Crime. *The Journal of Law and Economics*, 44(1), 259-283. doi:10.1086/320275
- Reclassering Nederland. (z.d.). Wat wij doen - Verdachten en veroordeelden. Geraadpleegd op 25 maart 2018, van <https://www.reclassering.nl/wat-wij-doen/verdachten-en-veroordeelden>

- Reclassering Nederland. (2014). Vraag en antwoord. Geraadpleegd op 25 maart 18, van https://www.reclassering.nl/documents/Bibliotheek/2014/2014_Vraag%20en%20antwoord%20RN.pdf
- Reclassering Nederland. (2017). Wie wij zijn - Missie en visie. Geraadpleegd op 25 maart 2018, van <https://www.reclassering.nl/wie-wij-zijn/missie-en-visie>
- Rodriguez, A. J., & Margolin, G. (2015). Parental Incarceration, Transnational Migration, and Military Deployment: Family Process Mechanisms of Youth Adjustment to Temporary Parent Absence. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 18(1), 24-49. doi:<https://doi.org/10.1007/s10567-014-0176-0>
- Roozen, S. (2008). *Kwaliteit van hechting tussen ouder en kind in multiprobleemgezinnen..* Geraadpleegd van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/31128>
- Roy, K. M., & Dyson, O. L. (2005). Gatekeeping in context: babymama drama and the involvement of incarcerated fathers. *Fathering*, 3(3), 289. Geraadpleegd van <http://link.galegroup.com.proxy.library.uu.nl/apps/doc/A140489093/AONE?u=utrecht&sid=AONE&xid=b5eefe21>
- Sandfort, T. G. M., De Graaf, R., V Bijl, R., & Schnabel, P. (2001). Same-Sex Sexual Behavior and Psychiatric Disorders Findings From the Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study (NEMESIS). *Archives of General Psychiatry*, 58(1), 85-91. doi:10.1001/archpsyc.58.1.85
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Pædiatrica*, 97, 153-158. doi:10.1111/j.1651-2227.2007.00572.x
- Scholten, P. (2017). Vast met schuld. Schuldenproblematiek bij cliënten van de reclassering. Geraadpleegd van Op te vragen bij het Lectoraat Waarde van Reclasseren
- Schumm, W. R., Bell, D. B., & Gade, P. A. (2000). Effects of a military overseas peacekeeping deployment on marital quality, satisfaction, and stability.. *Psychological Reports*, 87(3-1), 815-21. doi:10.2466/pr0.2000.87.3.815
- Smets, K., Van der Straeten, C., & Keymeulen, A. (2010). Druggebruik tijdens de zwangerschap. *Tijdschrift voor Vroedvrouwen*, 16(3), 1-18. Geraadpleegd van <https://biblio.ugent.be/publication/1015542/file/1015556.pdf>
- Spapens, T., Kolthoff, E., & Stol, W. (2016). Georganiseerde misdaad in de 21ste eeuw.. *Tijdschrift voor Criminologie*, 58(2), 3-18. Geraadpleegd van <http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/abstract?site=ehost&scope=site&jrnl=0165182X&AN=117641641&h=pVWX5RoXEAjXVBZYX2NlHkxEOkSKtm4Vn1MiKjXq0v2WNMVYQ2imFc76RmE0EnRdZxoXZuFJZK3rkVa28OiQ%3d%3d&crl=c&resultLocal=ErrCrlNoResults&resultNs=Ehost&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d0165182X%26AN%3d117641641>
- Stacey, J., & Biblarz, T. J. (2001). (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, 66(2), 159-183. Geraadpleegd van <http://www.jstor.org/stable/2657413>

- Sullivan, E., Mino, M., & Nelsen, K. (2002). *Families as a Resource in Recovery from Drug Abuse: An Evaluation of La Bodega de la Familia*. Geraadpleegd van <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/195087.pdf>
- Suárez-Orozco, C., Bang, H. J., & Kim, H. Y. (2011). I Felt Like My Heart Was Staying Behind: Psychological Implications of Family Separations & Reunifications for Immigrant Youth. *Journal of Adolescent Research*, 26(2), 222-257. Geraadpleegd van <http://journals.sagepub.com.proxy.library.uu.nl/doi/pdf/10.1177/0743558410376830>
- Suárez- Orozco, C., Todorova, I. L., & Louie, J. (2004). Making Up For Lost Time: The Experience of Separation and Reunification Among Immigrant Families. *Family Process*, 41, 625-643. doi:10.1111/j.1545-5300.2002.00625.x
- Tavecchio, L., & Boss, H. (2011). Inleiding op het themanummer 'Vaderschap, rol van vaders in opvoeding van kinderen en diversiteit in vaderschap'. *Pedagogiek*, 31(1), 3-8. doi:10.5117/PED2011.1.TAVE
- Termaat, A. G. (2017). The Criminal Mind, De invloed van gedrag en denkpatronen op crimineel gedrag. Geraadpleegd van Op te vragen bij het Lectoraat Waarde van Reclasseren
- Thoits, P. A. (2010). Stress and Health: Major Findings and Policy Implications. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(1), 41-53. doi:10.1177/0022146510383499
- Turanovic, J. J., Rodriguez, N., & Pratt, T. C. (2012). The collateral consequences of incarceration revisited. *Criminology*, 50, 913-959. doi:10.1111/j.1745-9125.2012.00283.x
- Ursano, R. J., & Norwood, A. E. (1996). *Emotional Aftermath of the Persian Gulf War: Veterans, Families, Communities, & Nations* (Herz. ed.). Geraadpleegd van https://www.appi.org/Emotional_Aftermath_of_the_Persian_Gulf_War
- Van Bergen, D. (2013). Coping en veerkracht. *Maatwerk*, 14(4), 25-27. doi:10.1007/s12459-013-0064-6
- Van Calster, P. (2006). Naar een criminologie van het lichaam? Over angst, het nemen van risico's, belevingen en identiteit. *Justitiele Verkenningen*, 4(5), 45-62.
- Van de Rakt, M. G. A., Weerman, F. M., & Need, A. (2005). Delinquent gedrag van jongens en meisjes: Het (anti)sociale kapitaal van vriendschapsrelaties. *Mens en Maatschappij*, 80(4), 328-352. Geraadpleegd van <http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/54625/54625.pdf>
- Van der Noordt, M., IJzelenberg, H., Droomers, M., & Proper, K. I. (2014). Health effects of employment: a systematic review of prospective studies. *Occupational en Environmental Medicine*, 1, 1. doi:10.1136/oemed-2013-101891
- Van der Stel, J. (2012). Wat elke professional over verslaving moet weten.. In J. van der Stel (Red.), *Maatschappelijke gevolgen en overheidsbeleid*. (Herz. ed., pp. 37-50). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Van der Stel, J. (2016). Van identiteit blijf je af. *Verslaving*, 12, 88-90. doi:10.1007/s12501-016-0065-y
- Van Gestel, B. (2017). 'Is daar nog werk voor zakkenrollers?' Over mobiele bendes en de betekenis van criminaliteit.. *Tijdschrift voor Criminologie*, 59(4), 360-375. Geraadpleegd van

- <http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/abstract?site=ehost&scope=site&jrnl=0165182X&AN=127244941&h=WkBi5HFt%2bmkdix9e7gTKgbqxBxfNtTARqsRiQ%2bEbXDXKkz7MIAyHu7Pa9dYiLzJ6RDpxEjhuDpMZ978wA4uJdA%3d%3d&crl=c&resultLocal=ErrCrlNoResults&resultNs=Ehost&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d0165182X%26AN%3d127244941>
- Van Gestel, B. (2017). 'Is daar nog werk voor zakkenrollers?' Over mobiele bendes en de betekenis van criminaliteit.. *Tijdschrift voor Criminologie*, 59(4), 360-375. Geraadpleegd van <http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/abstract?site=ehost&scope=site&jrnl=0165182X&AN=127244941&h=WkBi5HFt%2bmkdix9e7gTKgbqxBxfNtTARqsRiQ%2bEbXDXKkz7MIAyHu7Pa9dYiLzJ6RDpxEjhuDpMZ978wA4uJdA%3d%3d&crl=c&resultLocal=ErrCrlNoResults&resultNs=Ehost&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d0165182X%26AN%3d127244941>
- Van Ijzendoorn, M. H. (1992). Intergenerational transmission of parenting: A review of studies in nonclinical populations. *Elsevier*, 12(1), 76-99. doi:10.1016/0273-2297(92)90004-L
- Van Oers, B. (2010). Het leren van peuters en kleuters: begeleiden van manipulerend spel. Een onderwijspedagogische benadering. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49(11), 503-515.
- Van Overbeeke, M. M. (2017). Iets te verliezen. Een verkennend onderzoek naar de kansen & risico's van een liefdesrelatie en/of ouderschap in relatie tot het reclasseringsproces. Geraadpleegd van <https://hbo-kennisbank.nl/record/saxionhogeschool/3758C1F6-2AA5-4F03-BB1873310AB35F34>
- Van Schellen, M., Nieuwbeerta, P., & Poortman, A. (2008). Partners in crime? De criminele carrières van veroordeelden en hun huwelijkspartners. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 7(1), 3. Geraadpleegd van [https://www.rug.nl/research/portal/publications/partners-in-crime-de-criminele-carrieres-van-veroordeelden-en-hun-huwelijkspartners\(f56366db-14bd-406c-bd2d-a03baed45d88\)/export.html](https://www.rug.nl/research/portal/publications/partners-in-crime-de-criminele-carrieres-van-veroordeelden-en-hun-huwelijkspartners(f56366db-14bd-406c-bd2d-a03baed45d88)/export.html)
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek?* (5e ed.). Den Haag, Nederland: Boom Lemma.
- Vermeij, A., & Dronkers, J. (2001). Niet-verhuizen beter voor de kinderen? Het effect van schoolverandering op de verdere schoolloopbaan. *Pedagogiek*, 21(1), 1. Geraadpleegd van <http://apps.eui.eu/Personal/Dronkers/articles/pedagogiek2001.pdf>
- Vetere, A. (2004). Editorial: Are We Continuing to Neglect Fathers? *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 9(3), 323-326. doi:10.1177/1359104504043914
- Visher, C., Kachnowski, V., La Vigne, N., & Travis, J. (2004). BALTIMORE PRISONERS' EXPERIENCES RETURNING HOME. *Urban Institute*, 1, 1-16. Geraadpleegd van <https://www.urban.org/research/publication/baltimore-prisoners-experiences-returning-home>
- Wildeman, C. (2010). Paternal Incarceration and Children's Physically Aggressive Behaviors: Evidence from the Fragile Families and Child Wellbeing Study. *Social Forces*, 89(1), 285-309. doi:10.1353/sof.2010.0055
- Wilmsen, B. (2011). Family Separation: The Policies, Procedures, and Consequences for Refugee Background Families. *Refugee Survey Quarterly*, 48(2), 44-64. doi:10.1093/rsq/hdq045
- WODC. (2006). Identiteitsfraude. In ORG. WODC (Red.), *Justitiële verkenningen 2006/07* (Herz. ed., pp. 1-1). Den Haag, Nederland: Boom Juridische uitgevers.

WODC, & Erasmus Universiteit Rotterdam. (2012). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland. Vierde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit* (Herz. ed.).

Geraadpleegd van https://www.wodc.nl/binaries/ob306-volledige-tekst-nw_tcm28-69902.pdf

Woods, L. (2003). Grounded theory explained. *Nurse Researcher*, 11(2), 4. Geraadpleegd van

<http://link.galegroup.com/apps/doc/A111897098/AONE?u=utrecht&sid=AONE&xid=f287f1c>

8

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 – EIGEN WERK VERKLARING

Ondergetekende: (Naam student)

Niek Eljys

verklaart ondubbelzinnig dat:

1) dit werkstuk eigen werk is en daarom geen inbreuk maakt op het auteursrecht van een ander,

2) alle gebruikte bronnen (waaronder internetpagina's) zijn voorzien van bronvermelding,

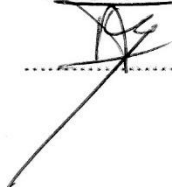
3) het verslag voor niet meer dan 5 % aan overgenomen passages uit 'werk van anderen' bevat.

4) dit verslag ook digitaal is ingeleverd via Safe Assign (Blackboard).

Plaats: Utrecht

Datum: 3 juni 2018

Handtekeningen:

BIJLAGE 2 – DOSSIERINFORMATIE

Dossier	Dossier voldoet aan criteria.	Leeftijd	Woon situatie	Lengte afwezigheid	Educatie	Problematiek	Delictsvorm(en)	Aantal veroor delingen	Afronding traject	Aantal kinderen	Geslacht kinderen	Leeftijd kinderen	Bron van inkomsten
1	Nee		AS										
2	Nee. Vrouw.												
3	Ja	53	SW	1 maandag 3 weken	MBO	Impulsief gedrag.	Drugsdelict, oplichting.	5	+	2	M,V	21, 23	Kappers zaak, IP.
4	Ja	37	SW	9 maanden	Geen	Lichamelijk gehandicapt.	Geweldsdelict, vermogensdelict.	4	+	1	V	10	WAO uitkering
5	Ja	32	SW	3 maanden 2 weken	Geen	Cannabisgebruik, antisociaal gedrag.	Geweldsdelict, drugsdelict.	3	+	3	V,?,?	4,12,0	Bistands uitkering
6	Nee.		AS										
7	Ja	45	SW	1 maand 2 weken	Geen	Depressie, PTSS	Ontucht en feitelijke aanranding met/van een persoon ouder dan 12 maar jonger dan 16 jaar.	1	+	1	V	18+	Uitkering, IP
8	Ja	33	SW	?	MBO	Trauma	Geweldsdelict, zedenmisdrijf.	3	+	2	V,V	4,?	Uitkering, werk.
9	Ja	38	SW	?	MBO,	Reuma	Ontucht en feitelijke aanranding met/van een persoon ouder dan 12 maar jonger dan 16 jaar.	2	+	2	M,M	23,27	Eigen zaak
							ja. Vermogensdelict						

Noot: SW, Samenwonend; AS, Alleenstaand; IP, Inkomen Partner; LAT, Living apart together; MBO, Middelbaar beroepsonderwijs; LBO, Lager beroepsonderwijs; ?, Onbekend.

Dossier	Dossier voldoet aan criteria.	Leeftijd	Woon situatie	Lengte afwezigheid	Educatie	Problematiek	Delictsvorm(en)	Aantal veroor delingen	Afronding traject	Aantal kinderen	Geslacht kinderen	Leeftijd kinderen	Bron van inkomsten
10	Ja	59	SW	1 jaar 2 maanden	LBO	Geen	Poging tot doodslag	2	+	5	?	28, 20, 15, 11, 3	Eigen zaak
11	Ja	33	SW	1 jaar	MBO	Paniek aanvallen, PTSS	Moord, vuurwapenbezit	4	+	3	?	7, 6, 3	Wajong uitkering
12	Ja	38	LAT	11 jaar	MBO	Antisociaal gedrag, agressie	Levensdelict, verkeersdelict, vermogensdelict, geweldsdelict	20	+	2	?	1,0	?
13	Nee					Geen				Geen			
14	Ja	48	SW	8 jaar	SBO	Agressie problemen	Poging tot doodslag, geweldsdelict	13	+	2	M,M	27, 20	Autohandel, uitkering
15	Ja	34	SW	1 jaar 8 maand	LVO	Antisociaal gedrag	Geweldsdelict, vermogensdelict	5	+	?	?	?	Bijstands uitkering
16	Nee		AS										
17	Ja	28	SW	5 jaar	MBO	Geen	Vrijheidsberoving, geweldsdelict.	1	+	1	V	3	Studie financiering
18	Ja	27	SW	1 maand 3 weken	MBO	Geen	Geweldsdelict, zware mishandeling.	4	+	1	M	1	IP
19	Nee			Geen						Geen			
20	Nee			Geen						Geen			
21	Ja	21	LAT	4 weken	MBO	Geen	Heling, geweldsdelict, vermogensdelict	4	+	3	V,?,?	2,0,0	Wajong uitkering

Noot: SW, Samenwonend; AS, Alleenstaand; IP, Inkomen Partner; LAT, Living apart together; MBO, Middelbaar beroepsonderwijs; LBO, Lager beroepsonderwijs; ?, Onbekend.

Dossier	Dossier voldoet aan criteria.	Leeftijd	Woon situatie	Lengte afwezigheid	Educatie	Problematiek	Delictsvorm(en)	Aantal veroor delingen	Afronding traject	Aantal kinderen	Geslacht kinderen	Leeftijd kinderen	Bron van inkomsten
22	Nee			Geen						Geen			
23	Ja	46	SW	3 weken	MBO	Cannabisgebruik	Vermogensdelict, geweldsdelict	4	+	1	V	18	?
24	Nee. Vrouw.												
25	Nee. Vrouw.												
26	Nee. Vrouw.												
27	Nee. Vrouw.												
28	Nee. Vrouw.												
29	Nee. Huiselijk geweld.												

Moot: SW, Samenwonend; AS, Alleenstaand; IP, Inkomen Partner; LAT, Living apart together; MBO, Middelbaar beroepsonderwijs; LBO, Lager beroepsonderwijs; ?, Onbekend.